

A János pontja emlékére

– szubjektív emlékezés egy alig létezett diáklapról –

Krónika
– az alig volt diáklap –
egyszerű születéséről, gyorsléptű csillogásáról és méltatlan eltűnéséről

Közli: Váradi József
(miután ma már újra időszerűnek tartja, és a szándékos
elfelejtetést pedig szeretné körkörösén, távolodva elkerülni)

Sepsiszentgyörgy 2001
Marosvásárhely 1999

FÜGGELÉK: A Teremtő, ET és mik
A tojás a tyúkkal van

TARTALOM

Előszó

a **0. fejezet** melyben a Krónika kezdődik, s a krónikás eszébe emlékek tódulnak, ezeket híven szeretné hátra hagyni, mert több érdekelt már sietve elfeledte vagy feledettnek tartotta, a mindenkori könnyebbség szerint

az **I. fejezet** melyben a krónikás az Úrhoz fordul, azért fohászkodik, hogy semmi se maradjon beszámolatlan

a **II. fejezet** melyben a krónikás egy korábbi diáklapra emlékszik

a **III. fejezet** melyben a krónikás a nyelvi képtelenségekről fest képességeket, akkor még a krónikás is jóhiszemű volt

a **IV. fejezet** melyben a jóhiszeműeket lebandázzák és elsőfokon megfenyegetik

az **V. fejezet** melyben a jóhiszeműeket elég komolyan újra kihallgatják

a **VI. fejezet** melyben a jóhiszeműeket felelőtlen apagyilkosokhoz méltónak cégérezik, nemcsak kihallgatják, hanem ismét megfenyegetik

a **VII. fejezet** melyben a jóhiszeműekkel tollbamondást gyakoroltatnak és azt nyilatkoztatnak kérésztelve aláíratnak, a sokat ismételt gondolat a tudás anyja nevében

a **VIII. fejezet** melyben a jóhiszeműek feltehetőleg szocialista építésünk ellenségeivel kerültek kapcsolatba

a **IX. fejezet** melyben a Sárkány a jóhiszeműeket, megint erőltetett menetben legyőzni próbálja

a **X. fejezet** melyben kitépték lelkeink egy darabját, de ez bárkit a legkevésbé sem érdekelt

a **XI. fejezet** melyben a jóhiszeműeket három ember megsajnálja, és kiáll mellettük

a **XII. fejezet** melyben fogadalmat tesznek, de semmi értelmét nem látják

a **XIII. fejezet** melyben erdélyi oktatási hagyományaink egyik büszke fellegvárának, nem a legdicsőbben vezetett szakaszáról szól néhány adalék

a **XIV. fejezet** melyben annak örülhet a krónikás, hogy a nagy, végső elhívás előtt elmondhatta azoknak, akiket érdekel

A Teremtő, ET és mik

1. Üzent Mózes
2. Keresztelő Szent Erzsébet
3. A közlés értéke és tartalma
4. Embernevelés kísérleti úton
5. Hol a világ vége
6. Kalandunk Isten széke alatt
7. Más földek és ürlények
8. Találkozások és beavatkozások
9. A korai süketség története
10. A kápolnaépítő katona
11. Hosszú otthon
12. A Sátán keze
13. Én tudtam a baljóstól

A tojás a tyúkkal van

Előszó

A Bolyai Farkas Középiskola, Marosvásárhelyen tiszteletre méltó hagyományokat ápol. Diákjai nemegyszer a város közéletében több feladatkörben olyan jelentős szerepet töltöttek be, amelyeket a más iskolák tanulói irigykedve szemléltek, bámulatára gyűltek. Nem egyedi eset, hogy az iskola formaruháját elpáholták az egyik–másik gyermekén, csak a kollégistákhoz való tartozása miatt. Én, 1964–1969 közé eső tan éveket töltöttem a neves kollégium falai között. Figyelmem középpontjába ugyan hamarabb került, még sokáig nem esett ki onnan. Tudok kiváló eredményekről, dicsőíthető és hírnevesítő szárnyalásokról. Voltak szép gondolatok és alkalmas példák. Hallottam némely kudarcokról is, emlékszem mélyrepülési időszakokra. Voltak alkotásra és kibontakozásra serkentő időszakok, de hivatalosan vagy amúgy házilag akadályozó intézkedések is. Hallok még mesterséges feszültségekről is. Nem tisztem különben a tevékenység szakaszosítása, sem valamely mérlegelés felállítása. Volt részem jóban és rosszban. A hagyományok őrzése és tiszteletükhöz való ragaszkodástól a régen várt és feltételezett újításig, sőt érthetetlennek tartott formabontással is volt alkalmam találkozni. Mindent összevetve, helyes kis batyut kaptam az egész életemre. A nagyobb részét szívesen cipelem, odatartozásomnak példáját szívesen bizonygatnám. Az útravalóért hálával gondolok azokra, akik szívesen foglalkoztak, gyerekszemmel kisebb és nagyobb ügyeinkkel. Néha érezhető akadályoztatás ellenére is. Akárha nem épp tanulmányi dolgok lettek volna. De van egy kis rész, amit szívesen kivetnék már magamból. Nekem már túlviselt. Nem is nagyon szükségeltetett. Ide mellékelem. A Krónikát, a magam és két szerkesztőtársam hiányosan fennmaradt jegyzeteiből ollóztam, igyekezvén a hangulatot megőrizni, sajátos hitelességében. Tisztességes emlékeztést próbáltam közzé tenni. Az egyéb csatolt írásaim szervesen a Bolyai szellemiség, közéletiségem révén került barátok és jó ismerősök, a bolyaistaságot tisztelő emlékének egy szelete.

A szerző

a 0. fejezet
melyben a Krónika kezdődik, s a krónikás eszébe emlékek tódulnak,
ezeket híven szeretné hátra hagyni, mert több érdekelt már sietve elfeledte
vagy feledettnek tartotta, a mindenkori könnyebbség szerint

Naponta kerül alkalom, valamely tettünk értékelésére. Évfordulókon egyenesen ajánlott. Mérlegelhetjük, ha másként tettünk volna, talán más következményekkel és folyományokkal állnánk most szemben. Fordítva, ha másként teszünk, most hol tartanánk, állnánk-e még? Harminc évvel ezelőtt történt. Soha nem mertünk volna megtérni a helyzet adta élményeinkhez. Inkább feledni a szenvedőknek. Persze, ha lehet. Nem is akartunk igazán emlékezni. A megmagyarázhatatlan félés, az oktan megfélemlítés megrontotta az életünk. Sokáig. Természetesen semmit nem vétkeztünk. Csak került valaki, aki véteknek tartotta pusztá létünk. Alapjában elég sokat töprengtünk rajta. Mi a vétkünk? Kívánságunk volt, vagy ki szeretttük volna fejezni magunk? Az elfogadhatatlannak minősített viselkedésünkön kívül semmi vétkünk nem volt. Barátain belső nehézségeit akkor még az enyémhez nem mérhettem. Azt hittem, őket nem olyan feltűnően dobálja a becsület és a kiállítás – na, mi mellett és miért – kérdése. A viaskodásukról annyi került hozzám, amennyit elmondtak. Sok olyan dolog volt, amiről soha nem beszélgettünk. A mondás súlya már akkor veszőben volt. Minden évfordulókor terveztem, s azután újra feltettem, ha most találkozóra mennénk, ott akár el is mondhatnánk. Szurkoltam, magamban, kit érdekel? Annak idején kevesen szereztek róla tudomást. Több okból. Ki is szorultunk jórészt, a szokványosan elismert osztálynyi közösségünkől. Mi egyáltalán nem vertük nagydobra, mert a feladott zsarolási alku szerint csak nekünk volt veszteni valónk. Közvetlen támogató barátainknak pedig nem lett volna szép ártalmára lenni. Ilyen módon mindent csak magunkra vállaltunk. Egyszer, akkortájt egy színdarab-próbán rám kérdezték, na, épp most esküszöl össze, mint egy bolsevik. Erről volt épp szó, csak kár, hogy nem színésznek készültem. Ez persze csak egy nagy gyakorlat maradt a tervezett és nem is sejtettem, kivitelezett életpályámhoz. Harmincéves amatőr szín-köri jelenléthez. Hamlet egészben bosszú, csak az, aki felveheti a küzdés és a visszavágás kockázatos esélyeit. Hamletek pedig nem is voltak. Kevesen akartak bosszút állni, saját maguknak a becsületükön esett föltért lekenni egy-két hatalmasan nagy pofont. Hamletek, ha lettek volna és a képzeltek is, mindenesetre nem épp vagy csak a visszavágás gyönyöre miatt lennének s vannak... Egyszerre csak lettek. Többen is. Lehet a nevük sem volt emlegethető. A többit kitalálták. Azt, ami a zaklatás és a vallatás fele. Egyeztettek, mint minden ilyen esetben. Több szempontból volt így jó. Ha kérdezték, mi lett az újságotokkal, legyintettünk, s mondogattuk, most más szerepre tettünk. Pedig ma is úgy gondolom, nagyon akartuk, lapunk legyen. Nem olyan, amit akkor képzelt egy aktivista tanár. Még ha többször elolvasott és felügyelt, de diáklap lehetett volna. Megérdemeltük volna. Olyan tanárokkal együttműködve, akik nem kérdezik folyvást *MITHOGYMÉR* mondtad. Értik. Hát nem ettől tanárok? S naponta kezdjük újra? Akár újra is így tennénk. Egy partnerünket érte felkészületlen a tömeg igénye. S ő képviselte a döntő, elutasító többséget is. Az iskola közössége méltóképp el tudott volna fogyasztani egy folyóiratot. Valakinek ezt illetet volna észre vennie. Ugyanis a tanári közösség a tanulók számára feladatokat és követelményeket naponta fogalmaztak számolatlan. Soha senki nem kérdezte, ha a tanulóknak is lenne bár egy utolsó kívánsága. Pedig volt. Nem is egy. Csak bevett szokás szerint, az nincs, amiről nem beszélünk. Hát legyen.

az I. fejezet
melyben a krónikás az Úrhoz fordul, azért fohászkodik,
hogy semmi se maradjon beszámolatlan

Add, óh Jó Uram, hogy lelkem ne fesse át gyűlölet, ne uralkodjon el rajtam indulat. Ha ma valami olyant mondok, amit később bánnom kellene, akkor kellően fontolhassam meg, senkit még porában se sértsek meg. De aki hibás, arra kérlek, az kapjon méltó elbánást tettehez, legalább Nálad Büntető Uram, mert a földi igazság szubjektíven lassú, és útjai tekervényesek. Tisztába szeretném tenni a dolgunk. Mégis, nem hagy mérlegelni, ha akkor kitesznek az iskolából semmi ok nélkül. Mi lehetett volna velünk? Hasznot hozott volna e lépés bárkinek? Félelemtől és bajvárástól eleget nyomorogtunk. Én, ma már nem szégyenlem, de akkortájt őszintén szenvedtem. Oldozz fel, hát Kegyelmes Uram! Ellenünk vétkezőnek pedig, legalább a túlvilágon világítsd meg az elméjét: Ezek a kölykök semmi rosszba nem sántikáltak. Csak a közigény tiszteletére vélt dolguk akarták tenni. Azt akarták adni társaiknak, amire érthetően másnak nem jutott ideje. Vagy amit az akkori körülmények között csak ők tehettek meg. Vajon miért nem voltunk valamivel türelmesebbek. Megvártuk volna, amíg valaki észreveszi, hogy ezek a gyermekek olyan ostobán együgyűek, hogy az már kibírhatatlan. Semmit sem kívánnak, semmit sem akarnak. Vajon kire hasonlítanak, Teremtő Uram?

a II. fejezet melyben a krónikás egy korábbi diáklapra emlékszik

Ekkor 1967-et már alig írtunk. Azon a télen, talán a varjak, ha érezhették volna az idők változását. A kártyavetőkhöz nem jártunk. Holnap vagy azután 1968-at is leírjuk. Mással akkor még ilyesmit nem tárgyaltunk, az időről kialakított elméletem senkivel nem fényesíthettem. Egymás közt legfeljebb a Szabad Európa Rádió zenei adásainak megbecsüléséig jutottunk. Ha mertük, eldudorásztuk vagy meghümmögtünk vele. Más nagyobb dolgunk nem volt. Tanultunk, hogy álljuk a versenyt, a kihívást. Napos fenyegetettség mellett, minden aprót a szemünkre vetettek. Nagyon emberpróbáló volt a tömérdek követelmény. Senki sem hinné, hát nem mondom. Alig jutott valami szabadnak becézett percesként. Egy kis szórakozás, valami diákkör. A helyi lapnál, a Vörös Zászlónál bemutattam ebben az időben, egy villantásnyi cikkecskét egy tartósan ismétlődő utcaburkolat felszaggatásról. Meg volt mindene, amit egy ilyen jegyzet joggal elbírná. Nem kellett nekik. Fekete Tibor is akkortájt a buszmegállóban garázdálkodó, *azthiszembehnagylegényvagyok* öntelt hiszemben erősödő, és szabályosan szerveződő csőcselékről akart vélekedni. A megvetett csőcselék között míves diák is ránk pislogott. Abból az írásból se hiányzott semmi, ami egy normális, kölcsönösen erkölcsös kifakadásba belekívánczik. Az se tett jót, az elvadulást fel nem ismerő s vele nem számoló, finnyásan válogató fogazatuknak. Gábosi Tamás az önképzőkörben felolvasott, három, igazán nekünk való négysorosot. Az illusztráló rajzok, pedig még Petelei tanár elvtárs mesterségesen, többszörösen emelt mércéjét is kielégítették. Az önképzős faliújságra sem volt elég vastag. A helyi újságnál nyavajogtak, ez se kellett nekik. Azon a délután hosszas megfontolás után a javunkra döntöttünk, a fali vagy a napi újság nem köteles minket választani. De mi szólni akartunk, nem valami nagydolgot, csak úgy kikkiriki – torok – gyakorlatnak. A szóláshoz viszont a piactérre csak nem állhattunk ki. Maradt volna a saját újság. Amolyan zuglap.

Lapot alapítunk, azaz már ezzel meg is alapítottuk. Abban a percben. Ennyi volna csak az egész? Semmi másra nem tudtunk gondolni, van saját újságunk. Milyen szép, felhőtlen érzés talált ránk. Nagy jövőjű újságnak képzeltük.

Aki csak kívánja, megtudhatja, amit mondani szándékozunk. Neki. Másnak. Érdeklődőnek. Benne lesz minden, amit csak szépnek és jónak tartunk. Válaszolunk a kíváncsiskodóknak. Válaszolunk az érdeklődőknek. Megírunk mindent, amit mások szívesen mellőznek. Aki itt tanul, hadd tudja meg, mi van a vidéken. Napok alatt, minden szervezést és előmunkát lebonyolítottunk. Talán a gyorsaság vagy a véletlen, minden a legnagyobb titokban folyt le és maradt fenn.

Február végére csak baj, emlék és kétség maradt belőle. Sajnos.

a III. fejezet

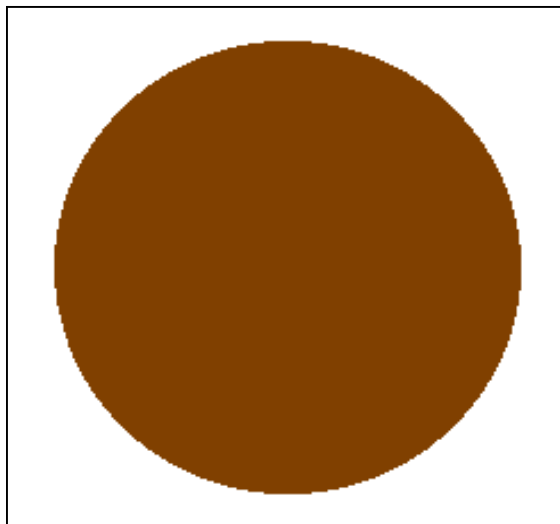
melyben a krónikás a nyelvi képtelenségekről fest képességeket, akkor még a krónikás is jóhiszemű volt

Az illendőség alaposságáról vagy az eseményértékelések helytelenségéről elhíresült Bolyai-hagyomány ápolása középiskolánk minden diákjának legszentebb kötelessége. A hagyomány alatt sokan csak a szájhagyományig tüsténkedtek, mégha sültelenségeket is terjesztettek volna szélteben-hosszában. Alapjában Jánosnak, a tanár-gyermeknek már volt egy néhány fehér pontja. Farkas apáról tévesen, példának mondták, hogy János fiának ugyan nem tűzött ki korát meghaladó követelményeket, csupán érdeklődését táplálta megfelelő magyarázatokkal. Még-ha nem is mindig értette, meg kellett hallgatnia, bólogatnia. Mégis a kis zseni egyre újabb kérdésekkel ostromolta. Hát ezek az állítások nem bizonyultak éppen igaznak. A kérdések mindenkori többsége megválaszolatlan maradt. A gyerek ugyan nem hagyta, mégsem ment többre. Ez volt János sok fekete pontja. Valami nyári konyha vagy egyéb, tapasztos földjén a kicsi Jánoska, a hamuba felismerhető naprendszert rajzolt. Micsoda rendetlenség lehetett a professzor háza körül, Jánoska pedig bírta. Ebben a nagy rendetlenségben a derék gyermek fix pontok után nyúlt. Nagy lehetett az epéje. Ez volt János megérdemelt piros pontja. Nem sokkal később tudtam meg, hogy Vásárhelyen egyáltalán, de még Domáldon vagy Bólyán sem játszhatott János tapasztos földre szórt hamuval. Itt szemben, akkor még nem volt utca torkában, takaros, padlós házban laktak a professzorék. Annál jobb szokások voltak divatban, mint a földön szétszórni a hamut. Ezután a várakozás keserű bizonytalanságát egyesek sok-féleképp igyekeznek enyhébbnek nyilvánítani. A felelőtlen híresztelésekért senkit nem szóltak meg. A gyorsított felvilágosítás sok úrt képezett a környezetén. A felelőtlenességgel felszolgált butaság maradandó heget hagy maga után. Mi tudtuk, János is szenvedett tőle. Mérnöki iratai között említi az ismeretei forrását. Minden hallott vagy megkeresett információt alaposan elemzett. Próbálta mindegyre más nyelvi és eset keretek között vagy ellenkező és választható megvilágításba tenni. Ez a János ragyogó fénypontja. Sokrétű ismeretforrásairól, melyben az apai nem kevés, de nem döntő, még nekünk is hátrahagyott kapaszkodókat. Nem zárta ki a lehetőségeket, melyek bekövetkezését hittel várta. Ez volt János életes zöld pontja. Ezeket a pontokat számba véve, innen fakad a mi nagy álmú lapunk, **János pontja** címe. A színek megválasztását az olvasóra bízánk, volt szándékunk. Itt van utalás a közben sarjadó közírói hitvallásunkra is. Alapos vizsgálatnak vesd alá minden helyzetelemzésed, és soha ne ítéld az érdekeltek meghallgatása nélkül. A hagyományok hites újraértékelését a későbbi idősokra ütemeztük. A kört pedig nem érdemes divat rendeletére négyszögesíteni. Hallomásból pedig egyáltalán. Mint ahogy a mi közírói vállalkozásunk sem azonos a világ igen komolyra fogott dolgaival. Csakhát nem találtuk el az olvasótábort önzetlen felügyelő közeget. Ők komolyan veszélyesnek képzelték.

Az teljesen más dolog, ha mi ezt a nem túl komolynak minősíthető dolgot, erősen komolyan vettük. Sőt szívügyünknek tartottuk. Volna. Semmilyen veszélyest nem találtunk benne.

a IV. fejezet melyben a jóhiszeműeket lebandázzák és elsőfokon megfenyegetik

Az első szám² címe: *Nézet a Lázár Ödön parkban*. Ez egy közönséges A4-es rendes írópapír két oldalát tisztességesen kitöltve jelent meg, amolyan gesztenyeszínű festékkel nyomtatva. A legérdemesebbnek számító, nyomdailag kivitelező barátom szerint, az összes újságnak mintegy ajánlaná, hogy számonként frissítse színét. Könnyebb a titok gondnoknak, meg a számfelelősnek is.

Nem tűnik fel, senkinek, hogy ugyanazzal sokáig ténfereg, illetve szöszmötöl. Úgy emlékszem, hogy minden szám, kézi síknyomdán készült. A János pontja köré, mellé vagy alá, ekkor még semmit sem írtunk, csak a cikkeket írtuk alá. A hézagokat rajzokkal s tollpróbákkal töltöttük ki. A negatívok öntött ólomban készültek és ugyanott javítottuk. Az első lapszám képletes ára csak 15 bani volt. Az érdeklődők keressék és megtalálják a szerkesztőket itt és itt – sugalltuk. Add tovább – gondoltuk nem túl álszerű reklámozásnak. Vegyetek sokat magatokhoz belőle – lelkesítettük az olvasótábort.

Külön terjesztőkre egyelőre nem számítottunk. Óvatosan ötven számot nyomattunk. Először.

A lapterjesztés talán harmadik estéjére, megvolt a következő bővített szám teljes, azaz kétszer annyira dagadt anyaga. Szász László, Szávicz Károly és Zonda Attila önkéntes munkatársak, máris annyit szállítottak, mint amennyi nekünk is készleten volt. Ettől felgyorsult minden. Egy hétig sem melengettük. A válogatás órák alatt, a lap alaki terve percek alatt, elkészült. Legépelni, szinte semmit sem jelentett. A második szám egy A3-ast teljesen lefedett, a címpont mellé már odabiggyeszthettük ilyenformán a szerkesztőséget: GÁTAVÁJÓFETI. Így, csípő magasságban. Ezt a betűrejtvényesített rövidítést a lassúbb észjárású gyengébbeknek, szívesen kedvező szándékunk szerint, a nyájas olvasó támogató kedvéért megfejtve is közzé tettük. Hiszen így is került s volt, aki ezt égrekiáltónak és magamutogató pofátlanságnak cégérezte. Meg is volt sértődve, hogy felháborodását előlegeztük. Tudniillik, az értetlenségét előre láttuk. Ma sem tudom, megérte volna, kihagyni?

Ez a derekabb lapszám ára, már arányosan 25 bani lett. Hetven példányban. A színe, ahogy akkori szokás szerint illendően február 16 előtt, vörös. Közérthetőbben ezidőtájt, ebből a színből lehetett a legtöbbet észrevétlen elcsatornálni. Serényen készen lettünk, *Tarka arany-metszésnek* alcímeztük. Róvott írással cirkalmaztuk a gombnyi pontot. Lényegében ezért az összeállítáért sem kellett szégyenlenünk magunk. Mert aztán mi éppen csak a megszólalatlan szégyenkezéssel állottunk a legrosszabbul. Pirosba léptünk pirosan. Nem döntöttük el most sem, heti vagy kétheti, esetleg havi kiadványt bírunk tartósan ellátni.

² János első pontképe

Az első kiadásból már alig lehetett még tíz darab megmaradva, a másodikból aligadtunk el tíznél többet, máris rendre hívtak s vittek a könyvtárba. Első szüneten Gábosi Tamást vitték be, második szüneten Fekete Tibort hívták. Mikor nekem szóltak, fogadni mertem volna, tudom mit fognak majd velünk művelni és mi vár rám. Bár nem beszélhettem akkor előbb velük, mert egyiket sem engedték vissza, mégis eltaláltam, hogy mire gyűjtöttek szerre össze. Nagy feneket kerítettek, s harsogtak, hogy a saját hangod se hallhasd. Csak pilloghattál, csodálkozva körül. Mint a rémregényekben, amiket a kommunista harcos vallatásokról, elrettentőnek hordtak össze. Ilyennek képzeltem. Testi fenytetés nem volt. Mégis annyira hihetetlen, olyan megalázó és megfoghatatlan volt. Hát ilyeneket...ki segített szerkeszteni, ki járta ki az engedélyt, mit csinálunk a pénzzel, mennyien tudnak róla, melyik tanár olvasta el előzőleg az anyagokat, mit szól a KISZ, hol a szervezet jelvénye vagy emblémája, hol nyomtattuk ki, miért terjesztjük az iskolában, a felsoroltakon kívül kik a banda tagjai, akár tanár, akár diák... A kérdések felét sem értettem, pedig nem voltam éppen olyan gyenge tanuló. Ezekre nemigen tudtunk határozott válaszokat adni, mintha egy más világ frissen érkezett avatatlan lényei kíváncsiskodnának, amiről mi nem is hallottunk. Ilyen kérdésekre nem számítottunk, mert semmi közünk nem volt ilyesmikhez. Főként az előre megfontolt szándék tájékán sántítottunk. Az önkéntes munkatársaink felelősségét büszkén eltulajdonítottuk. A fő kihallgatónkon, Sárkány Dénes igazgatón, kívül minden kihallgató vagy a kihallgatáson résztvevő derült a sok bután naiv, tájékozatlan válaszunkon. Az igazgató fennem kihirdette, ilyen lehetetlen bandára neki nincs szüksége, sürgősen el kell távolítani minket az iskolából, s velünk együtt minden hasonló, a törvényes rendet tönkre zúzós elemet. Hívják az osztályfőnököket, hajtsák végre. Azonnal. Maradéktalan.

Elvileg semmi sem történt. Gyakorlatilag sem nagy a dolog ütőereje. Csakhát ezek a tudatlan kölykök, milyen alapon merik idegesíteni a jó indulattól túláradós, a duzzadtan és csepegős hazafiságú igazgatót és tanácsosait. Csak ki ne szívárogná. Micsoda kapitális bűn.

Új dolgok jöttek, új feladatok kerültek.

az V. fejezet melyben a jóhiszeműeket elég komolyan újra kihallgatják

Akkor az én osztályfőnököm Várteresz Pál volt, nemcsak a tudományokhoz értő, áldott lény, kis termetével fordítottan arányos jókora adag emberség feszült benne. Bevitt, rendre, a természetrajzi előkészítőbe vagy épp az előkészítő laborba töprengőre – búsulni és megbánni tett-(ünk)-em. Ott jöttem rá, mikor megkérdezte, az osztályfőnök minek kell egy osztályban, hogy sokkal itt nagyobb a baj, mint amekkorának én becsülöm. Talán nem is kíváncsiak arra, amit én vélekedek – gondolok a jóhiszemű önkifejezés lehetőségeiről. Ebben, és csak ebben, nagyon sokáig igazam lett, talán ma sem érdekes, ha valakinek van másokkal érdemi közlendője. Meghagyta, figyelmesen olvassam át a két lapszám anyagát és valami két napig, üljek otthon, majd azután együtt a teljes csapattal elemezzük az egészet.

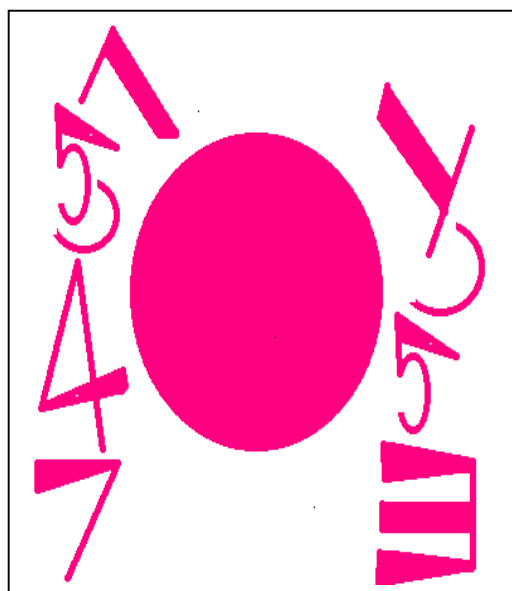
A szülőket egyelőre nem zaklatjuk, ajánlotta, hogy ne futkorásszanak, mert akkor a hülyeségünknek még híre megy. A barátaimmal pedig semmi összeesküvésen és cselezésen ne töprengjünk, mert most nincs erre alkalmas idő, nem is az a cél. Ez a két napi önvizsgálat a másik két főszerkesztőnek is kijárt. Ők állítólag sokkal kevesebbet gondoltak bele, akkoron úgy tűnt nekem, mintha könnyebben vészelnék át. Később derült ki, hogy őket is alaposan megviselte. Noha nem tiltották meg a bűnösök közös érintkezését, tüntetően nem beszélgettünk, hogy a dolgot újabb feltételezésekkel ne tetézzük. A kitűzött, négy személyesre szabott közös értékelő megbeszélésünk végén az oszinkkal arra jutottunk, hogy mégis csak meg kellett volna mutatnunk valakinek. Meghült bennem a velő, a harmadik szám anyagát a kényszerpihenő lejárta előtt adtam át a titkos nyomdász barátunknak. Ezalatt kényelmesen befejezhettem az előmunkálatokat. Hagyományosan. Válogatás, oldalterv. Újra egy A3-as ív, zsúfolásig teleírva. A címfeliratban a róvásírás ellen valami, nem emlékszem már mi merült fel, elvetettük, lecseréltük. Ez valami sötétkék színekölteményben készült. A pontba olvashatóan beírt címmel. Az eredetileg megszegődött száz, úgy, mint száz példányban. Most már 30 baniért is, ha elmenne. **Ablakpucolás** a neve. Gondolom ez magáért beszél. S ellenőrizetlen. Mint a többi. Egy kupa liszttel több, és nyomatlan. Az önkénteseket nem zaklatták. A beszélgetés a laborban kedélyesen véget ért. Azon a nap egymáshoz egyet sem szóltunk. Úgy mentünk le a Bolyai utcán, mint a béna némák. A fenyegetettségtől nem ocsúdtunk. A megfelelő állomásokon csak intettünk egymásnak. Tomi végig elkísért mindkettőnket. Senki sem kérdezte, s tette mintha értené, mi játszódik a másik lelkében. Elváltunk arra a napra. Nem tudtuk pontosan, mi folyik körülöttünk.

a VI. fejezet

melyben a jóhiszeműeket felelőtlen apagyilkosokhoz méltónak cégérezik, nemcsak kihallgatják, hanem ismét megfenyegetik

A kényszerpihenő alatt az éber sárkány mindent fel kívánt göngyölíteni, a második szám³ feltételezetten bedolgozó szerzőit is lekáderezte. Nem jutott előbbre.

Ha pedagógus vagy nyomozó lett volna, rájön mi is történt itt velünk tulajdonképp. De cégéres aktivista lévén nem állhatott meg, gyökereitől kell megfosztani az ellenséget. Ahogy tanulta a szűk agyak tágító tanfolyamain. Ha lehetett volna a kézirataink is összeszedi, vagy házkutatást rendel el. Csakhát nem így működött a mi dolgunk. Ösztönösen védte magát. A megfontolt ravaszkodásoknak nem volt értelme. A mi oszink kiállítására, a meglevő számaink elkobzását határozták el. A bűn igen nagy, hümmögtek, felér egy köztörvényes büntetssel. Ha apátok irtottatok volna ki, nem lenne olyan nagy baj, csak most az egyszer lelkileg úgy össze kell törjelek, hogy ne kívánjátok a fizikait.

Különben sem szabad, még a gyilkost se megpofozni. Honnan ennyi indulat, csak, azért mert nem azok vagyunk, akinek gondolt? Ki értette ezt? A magaviselet levonása és az egyéb alapos vagy felületes büntetések kiszabásával Horváth Gyula aligazgatót bízták meg. Ő, aki az első perctől igen nagy örömet lelte, amint egyáltalán nem rokonszenves helyzetéből adódóan, szemlélhette a különféle indulatok begyűrűzését. Ellenőrizte a gyermekérdekű oktatás felkent vagy tétova képviselőit, az újdonságot értékelő és a kész hagyományba kapaszkodók birkózását. A már-már politikai tartalmú és töltetű vélekedésekre vetemedőket pedig tartózkodásra intette.

Nagyszerű alkalma kínálkozott a tanári közösség jellemi és szellemi vonásainak számbavételére, megnyilvánulásaik feltérképezésére. Sokszor hajlot-

tam elhinni, hogy nem a képzelet játszik velem, a kihallgatás alatt látni véltem amint kacsint nekem. Volt becsületesebb tanárunk, aki aggódva igyekezett kifejezni bizakodását, végeredményben nagy bajunk nem eshet. Udvarhelyi Mihály is úgy gondolta, hogy ötször nagyobb dolog sem járhatna ekkora felesleges körítéssel. Nem érdemelne ekkora feneket, csak elvileg alapozatlannak tűnő dologban talált kifogásolni valót. Bukaresti Erzsébet arra gondolt, hogy a sorokat nehogy átértelmezzék, vagy éppen átnevezzék, a teljes anyag magyarázat és mellébeszélés nélküli rögzítést kíván. Az írások stílusa gyerekesen tiszta, egy-egy csiszolásra váró kivagyiság, utalások a majdani nagy alkotókra, tartalmukban politikamentesek, s mégis... Látszott, elég pácos bajba voltunk, az engedetlen terjesztéssel, olvasd és add tovább – stílus szokatlan, a felnőtteknek egyenesen ridegen tetszett vissza. Ki találta ki...lovagolta meg százszor is a sárkány. Hát sohase tudd meg. Minden, az egyetlen benne testesülő ellenfelünk szűklátókörűségének, s ennek következményeinek függvénye volt. Olyan nagynak látszott, hogy legyőzni képtelenség volt. Egyetlen megoldás kínálkozott. El kellett volna kerülnünk, vagy most már el kell térítenünk. Bármilyen eszközzel, még hamisság árán is.

³ A második pontnak rovás – körirata is lett

a VII. fejezet
melyben a jóhiszeműekkel tollbamondást gyakoroltatnak és azt
nyilatkoztatnak keresztelve aláíratnak, a sokat ismételt gondolat
a tudás anyja nevében

A fűvész szertárban már addig két-három vallomást is, vagy töredelmes nyilatkozatot fogalmaztunk és írtunk alá. Hiányzott azonban az ok. Hiába hajtogattuk gyerekes indokaink. A *miért* tettétek – sehogyan se fénylett fel a fő inkvizitornak. Magas értelmi szintjén nem is csoda: **nem volt ok**. A nála fellelhető eredő okok halmazában hihetetlen, nem lehetett a túl vastag közlés. Akkor már Jászberényi Gyöngyvér tanárnő is felmérte az önképzőkori fali-újság, némileg megváltoztatott, és átalakulásaiban folytonosan, csak helyben lüktető hatékonyság hiányát, beleszóló támogatásával eredményesen sorolt mellénk. Épp időben. Az utolsó nyilatkozatban, nemtudomkákként, minden kérdésre nemmel válaszoltunk. Megfogadtuk, hogy az iskola által kezdeményezett tevékenységen kívül, mással nem foglalkozunk, az iskola szellemétől idegen dolgokkal nem törődünk, ellenkező esetben a mai utolsó figyelmeztetés végleges kitiltássá alakul. Először adtam kezem írását arról, hogy a nekem annyira kedves, sajátosan elfogadható érdekkörű és előnyös ütemű tanulásról, értelmetlen áron hajlandó lennék részben vagy teljesen lemondani.

Ez mondhatnám, nem rendelkezett sok valóságtartalommal.

Az iskola pedig fenntartotta a jogát, hogy ezt a buta papírt ellenünk akármikor felhasználja. Hát nem volt valami fényesnek ígérkező kilátás. Bizony ezzel aztán a fenyegetettségből is elégünk lehetne.

Sokkal később jutott tudatomig, ennél kevesebbért kerültek egyesek életük végéig bajba. Mert szinte elfelejtettem, az utolsó nyilatkozat – fogadalmat mindenki egy igazgatói habosmese környezetében írta alá. A derék hajcsár pedig azt lökte utánam, hogy nem örül az iskolájában az ilyen bajkeverőknek és önjelölt igazság keresőknek. A helyzet valóban neki kedvezett, mert valami évek múltán egy hangosabb Ifjúmunkásban közölt dörmögésemért az egyik párt-kabinetben elemezgettünk. Olyan sajtópör-szerűség esett, hát mit nem mond nekem, a bírónak álcázott párt-titkár:

– Az igazságkereső bajnokság soha nem illett magához.

Akkor találkozott velem először. Mikor nem volna min gondolkodnom, ritkán ez is eszembe jut. Ilyenkor elmélázgatok felette. Milyen erős és szerteágazó rendszer éberkedett felettünk. Soha nem tudjuk meg, hányan voltak kéretlen felelős felügyelőink, hányan tekerték életünk kormánykerekeit arra amerre nekik éppen jól esett. Vagy kényelmességből nem engedték, hogy kedvünkre vagy álmunkért bármit tegyünk. Volt időszak, amikor csak tisztán a soros szerkesztőm nyugalmaért nem jelentem meg. A nyomomban érezhetően ott lihegett a mindenkori cenzúra. Sokszor napilapban is csak a rá következő napok valamelyikén jelenhettem meg. Volt írásom, amit előzőleg véleményeztek.

Kevés hiányzott, hogy nem lettünk hosszúak.

a VIII. fejezet
melyben a jóhiszeműek feltehetőleg
szocialista építésünk ellenségeivel kerültek kapcsolatba

Én ezen a tavaszon elejtettem az összes márciusi ünnepeket, még lélekben sem mertem vétkezni. Sem a szerpentin alá, sem a temetőben akkor talán két évig nem kaptak virágot, derék negyvennyolcasaim. Többször hittem, hogy a sárkány akár személyesen is valamin rajta szeretne kapni. Ennek az iskolának szereztünk mi gyarló kukacok, díjakat, dicséreteket, támogatásokat. Nem tudom, mi volt a nagyobb öröm... a verseny indulata, a nyeresé magá, vagy az öröm,... hogy ebben neked semmi részed nincs. Ha ragyogott a szemünk, hogy mi kollégisták. Akkor persze még nem tudtam ennyire leszeletelni a nagy kérdést. Különben akkor még nem kellett két tanár gyomrozzon, hogy egy gyermeknyi eredményt elérjek. Legalább nem vitatkozhattak, ki tett többet. A saját eredményemért.

Mintha isteni kinyilatkoztatás lett volna, mindenki politikai meghurcolásokról regélt, az idő tájt éppen, de később is csak Prágáról érkeezett értesülések zavartak. Persze ez utóbbihoz nekünk igen kevés közünk lehetett. Aztán egy alkalommal az iskola nevét öregbítő tanulókkal való munkatalálkozón, mindenki felügyeletének áldozatos munkáját körül járta a sárkány. Nem köszönte meg a dicséreteket és díjakat, hanem sopánkodott, úgy vélte nehéz idők jönnek, mert a tudással egyesek ismét magukba szívják a szocialista vívmányok tagadását. Itt vannak köztünk, akikről nem lehet tudni, hogy mikor mire készülnek. Rettenetes, kell-e ennél nagyobb döbbenet? Mindenki nézte a másikat, most üvölni illenék. Mindenki csak tátozott. Tágra nyílt szemmel bámultak egymásra. Ekkora baromságot nem tételezhettünk volna fel. Mert nekünk jól neveltségről kellett tanúskodnunk. Nem nagyon voltunk felkészülve ilyesmire. Tartok tőle mégis, hogyha nevünkön mer nevezni, kellemetlen megnyilvánulásban lesz része. Sohasem fogom megtudni. Vajon csak ránk nézett, vagy ránk is gondolt? Vagy lehettek még amolyan napos lázadói? Ki tudja? Ne tudd meg soha, milyen lehet ilyent érezni. Furcsa perceket éltünk át. A másik döbbenet azt éri, hogy méltatlannak tartottuk megkérdezni.

a IX. fejezet
melyben a Sárkány a jóhiszeműeket,
megint erőltetett menetben legyőzni próbálja

A kiszélesített nyomozás értelméről és indítékairól azért nem gondolkodom, mert egy más végfejelet esetén az iskola vezetés baja is meggyúlhatott volna. Ha valami nagy bűn forrását fedezte volna fel, az sem biztos, hogy az iskola hírét öregbítette volna. A feltárás mintha új, mérhetetlen dimenziókat kezdett ölteni.

A városi nyomda köztudottan, a néhai zsidó művelődési házzal szemben, akkor talán Haladás mozi volt éppen, működött. A sárkány arra hagyakozott, hogy egy ilyen méretű anyag nem születhet észrevétlen, meg talán rokonaink is dolgoznak ott. Ha az iskolában nem tudott határtalan tort csapni, beüt a nyomdászoknak. Azok nem vették a lapot. A vádat, miszerint ők diáklap kiadásában közreműködtek volna, hevesen visszautasították. A városban akkoriban elég jó kapacitású kézynyomdája volt a Maros sportegyesületnek, a statisztikai hivatal irodáknak, a helyi kereskedelmi tanácsnak, a fogháznak, a képzőművészeti alapnak, a megyei szakszervezeteknek, a termelő és kisipari szövetkezetnek, a tervezőknek... Még soha nem mondtam el senkinek, kivel – hogyan nyomtattuk ki *valamikorháromszorvult – aztántöbbet-nemvult* újságunk. Ezt soha nem is bocsátotta meg nekem.

Az újságok és folyóiratok táján is körüljárt. Pontos beszámolásra készítette az embereket. Hálátlan stílusa arra készítette alanyait, hogy nekünk értésünkre adják valaki, nyomoz utánunk. Még Tomi apjáról is gyűjtött adatokat. A mi szüleinknél is elakadtak. Szaglászás folyt az önképzőkörben és a színjátszó csoportban. A legváltozatosabb helyekről jött a jelzés. Mit csináltak? Nyomoz az igazgató vagy a pribékje. Feltételezhetően semmit sem tudott kezdeni gyűjteményével. Nem tudom meg soha, pontosan mire készültek. Bár mindenki emlegette, hogy a kérdezősködést mindig súlyos bűnök kilátásával kezdték. Nekünk szokottá lett, hogy egyebet kerekítsen ki a legártatlanabb dologból is. Az ismeretlenek elég sokan kezdtek aggódni érettünk.

A vizsgálódás egyszerre csak megakadt. Vagy rossz helyre nyúltak. Vagy a későbbi kegyvesztés került kilátásba. Lett volna ennél komolyabb elfoglaltságra ok.

a X. fejezet
melyben kitépték lelkeink egy darabját,
de ez bárkit a legkevésbé sem érdekelt

A szenvedtetésnek külön forgatókönyve volt. A sárkány utoljára azzal döfött, hogy a vizsgálatra lefoglalt I. és II. megmaradt számokat elkobozta, a III. szám mind a száz darabját pedig bekérte. Az elhalasztott ítéletre pedig közelebből visszatér, fogadkozott. Értelmetlen dolognak ígérkezett. Valaki példáján csak tort kell ülnie. A nyomdászokat legalább elvétette. A szerkesztőségekben nem hajoltak földig. Az irodalmi körben minket jobban szerettek. A színpadon nem érdeklődtek tollforgatásunk felől. A technikai és szakkörökben elég sok piros pontunk és csillagos osztályzatunk volt. Berendelt, megrendelt és elrendelt. Nagy indulat és szélindulás volt derék meggyőződése körül. Az ítélkező vizsgálók egy része körülvette a nagy asztalt. A váróterem nagy asztalán a büntárgyak szép sorban. Sok János pontja, vajon milyen színű? Nézték gazdáikra. A szerkesztő elvtársak álltak egymás mellett. Bámultak az asztal alá. Mind a három kiadásból kivett a sárkány egy-egy marékkaal s bezárta az üveges szekrénybe. Ennyit elteszünk – mondta. A többi felnyaláboltatta és a könyvtár előtti várakozó folyosón a csempekályhába vezényelte. Szabályosan elégette, pedig az a néhány papír, neki semmit sem ártott. Én ugyan önkényes mentőakciómban, egy pár példányt és minta kefelevonatokat megmentettem, otthon jól elrejtettem. Őrizgettem híven. Igen nagy kárt szenvedtem a hetvenes árvízkor, mert ezek sok más babusgatott értékeimmel és ereklyéimmel együtt semmivé lettek. A bajtársaim is így jártak. Talán az osztály érettségi emlékképét sajnálom a legjobban, melyen az osztály, Tomi terve alapján, az én kivitelezésemben vesszük körül szuper – extra – minta – osztályként. Egy ideig még hányódtak a vázlataink darabjai. Igen szép kollázs volt. Sajnos nem maradt meg.

Az iskolai könyvtárban, az árvíz és földrengés után, az újságok nyomára akartam jutni. Nem tagadom, példányt akartam szerezni. Nem adatott meg, nem ismerték, vagy nem akarták.

A hagyományápolás, ebben a művelődési intézményben is újabb, szabályosan lépcsősített, gonddal szervezett mélypontokat ért el. Pedig a kísérlet senki ártalmára nem volt. Ha csak attól nem tartottak, hogy divattá válik. Márpedig egy divatos diáklap éppen veszélyes is lehetne.

Soha nem fogom megtudni, miért?

a XI. fejezet
melyben a jóhiszeműeket három ember megsajnálja, és kiáll mellettük

A tanévzáró előtt kettőnk apja megkérte oszinkat, hogy a lehetősége mentén zárja le és minősítse véglegesítettnek az ügyet. Nem maradhat örök feszültség a mindennapjaink felett. Ráadásul máig sem tudtam meg, hogy ez a kis horderejű lapocsk⁴ akkor és ott milyen szellemi károsodást tudott volna okozni, az éppen korcsosodó folyamatba lendülő Bolyaista Szellemnek. A Várterész – Bukaresti – Horváth váltó még egyszer jó indulattal körül futották az ügyet, és évváróra ez a bizottság végleges felmentést hirdetett. A józanság nem veszett ki. Hirdették döntésükkel. Feltételeket szabtak. Nem éppen oktalan.

A félremagyarázásokat el kell kerülnünk. Megkövetelték a titoktartást. Amit mi soha, más pedig többször megszegett. Nekünk nem is volt megfelelő fórumunk, minek koptassuk, ha megzsarolnak vele – lehetőségünk. Ott volt a fenti eset az elrettentő példák között, mikor csak lehetett – hála Istennek, sokan nem értették miről regélnek. De egyszer sem hagyták ki, ha felemlegethették a lehetséges gurulni vágyó, romlott fejeket. Voltak jóslatok a sötét jövőnket illetően. Ami még elér minket.

Ennek ellenére ebből máig, apróbb ijesztgetéseken és huzamosabb érthetőnek számító közlés-csendeken kívül, más bajom nem esett.

Remélem, nem esik.

Bizonyos források szerint, ez sem teljesen biztos.

⁴ Az utolsó pontban olvasható felirat volt.

a XII. fejezet

melyben fogadalmat tesznek, de semmi értelmét nem látják

A feszült és alvajáró megpróbáltatás nyomását nem szívesen emlegetem és élem át újra. A kilátástalan pillanatok keserűségét nem ismételném meg. De közösségi kutatást és igénytanulmányt érdemelne az a hozzáállás, amivel a becsületes érdeklődő diákok körülvettek. Lett is, ahogy csak lehetett, mindenhol mindenféle...

DIÁKLAP...

Talán egyéb, de minek?

Az ellenfél megtörésének módszertana világosan leszögezi, azt kell vele váltig ismételgetnünk, amitől bizonyosan borzad. A versenyek és vetélkedők lejártával, az a feladat várt ránk, az egész iskolából anyagot gyűjtünk, egy emlékfüzet kiadására. Ebből aztán igazán semmi se lett. Amíg önkéntesnek láttuk a dolgot, olajozottan, fáradságmentesen ment, mihelyt kényszerűség vegyült bele, nem tudtunk semmire menni vele. Nem is nagyon firtatták. Senki, igazán nem fogott neki. Senki nem faggatta a másikat, hogy ő miért nem teszi. Nekünk olyan volt az a feladat, mint a somos-tetői kalász-szedés. Megfogadtuk, hogy soha sem osztály, sem iskola folyóiratot nem szerkesztünk. Ha kényszerítenének sem. Mekkora elégtétel reményében ötlhették ki? Az emlékfüzet csak ott lebegett a levegőben, mint az őszben az ökörnyal. Ha kell, hát legyen valami. Talán ötlet korábban megbénult. Vagy halva született.

Ha nem veszik le a lábáról lapunkat, mára tekintélyes újság is lehetett volna. Talán épp ez volt a baja.

a XIII. fejezet

melyben erdélyi oktatási hagyományaink egyik büszke fellegvárának, nem a legdicsőbben vezetett szakaszáról szól néhány adalék

Egész középiskolai pályafutásunk alatt, akkortájt egy göthös történelem óráról lógtunk el, kivéve négy egyedet, akikre soha sem tudtunk haragudni. A lecke az októberi forradalom áprilisi téziseiről szólt. A lógósokat akkor is bandának nevezték. A fejeket szívesen kitették volna a tálalóra. Mert a szervezői között bizonyára volt olyan, aki a szocialista építésünk ellenségeinek hatása alá került. Csak az a szépséghibája a korszakalkotó gondolatnak, hogy nem kellett szervezők. Anélkül is ment, mint a karikacsapás. Aki egyszer vét, az nem biztos ellene van máskor is – elv érvénye miatt, kihallgattak. Horváth Gyula engem azzal küldött el, többé itt, nem akarlak látni. Akkor sem magamtól mentem oda. Valamivel később, amikor felesége katedráján próba-gyakornokoskodtam, egyformán meg voltunk lepve, hogy örülünk egymásnak. Hiszem, hogy tévelygésemből való kilábalásomban sokat köszönhetek neki és a volt oszimnak. Az igazgatói irodában hívatlan soha nem mentem. Akkor az igazgatósággal és környékével is, egy életre tele lett a bugyrom.

Megkaphatnák János aranyozott pontját. Nem voltak belefáradva a természetesnek mutakozó teljesítményükbe.

Ugyancsak velünk esett meg, hogy érettségi emléktablónk nincs. Ugyan készítettünk mi egyet, az osztály saját gyönyörűségére. De a közöst ez az aktivista sárkány letiltotta. Most érettségi találkozókon egymást nézegetjük. Képzelnék, hogy milyenek lehettünk. Feketén-fehéren. Nekem a mintakártyáim s a tablóképem is elázott. Ballagókártya-emlékünk is csak szülői közfelhőrdülés nyomán lett. Utolsó percben. Tomi éjjel-nappal rajzolt, én felbontottam három színben. A butaságunkon múlt, minden ívet háromszor kellett átengedni a gépen. A hivatalos nyomtatási engedély előtti javítás híjával készült. Ezért minden kártyára újra kellett ragasztanunk az igazgatók lajstromát, mert azért talán az volt legkevésbé figyelmünk célpontjába. Valójában nem is hiányzott róla. Valóban senkit sem érdekel, hogy ki hányadik direktor volt, sokkal inkább arra emlékszünk ki milyen emberi személyiség, méltóság vagy parány emberszabású volt. Feltétlen a mi szemszögünkből, semmiképp a szerint lajstromozva, hogy kinek hová sikerült felkönyökölnie magát. Az pedig teljesen visszataszító, hogy arra a kártyára, amit nem hagyok jóvá, mégis kikötöm, hogy engem hová, illetve milyen feltételek mellett írjanak fel – le – ki.

Megkaphatnák János szürkületi pontját. Nem csodálkoztak a természetellenesnek mutakozó teljesítményükön.

Nekem az a kemény pillanat volt kiutalva, hogy a sárkány a hajlíthatatlanságom jutalmául megátkozott. Megfogadta, mert most a segedelmére – nem értette miért nem voltam, – azon lesz, amikor tollat veszek a kezembe vagy elutasítsanak, vagy más keservesen élt pillanatokban legyen részem. Ha mernék az effélékben hinni, akkor talán visszatekintőleg azt hiszem, ez neki csak bizonyos mértékben sikerülhetett. A közlés és az adatszerzés ügyeletesei még ma is közelebb vannak az ő szellemiségéhez, mint az enyémhez. Sajnos ezen nem az én tisztem változtatni. Nem is lesz belőlem semmi szerkesztő, sem al –, sem fő. Vagy ez a fő. A mondókám nem mindig fogadták kitörő lelkesedéssel, de ennek okát inkább én, mint ő szolgáltatta. Esetleges beteges fenntartóival együtt.

Megkaphatnák János ébenfekete pontját. Nem voltak belefáradva ellenségesnek mutakozó teljesítményükbe.

a XIV. fejezet

melyben annak örülhet a krónikás, hogy a nagy, végső elhívás előtt elmondhatta azoknak, akiket érdekel

A sokat emlegetett demokratizálás folyamata során kevés alkalom kínálkozott tanerőink válogatására. Románia-szerte talán fel sem merült az odaadó, igazán hivatásának élő pedagógust választani, igénylés. Akkortájt még bíztam iskolám hírében, és a hír zálogában. Később kerültek felszínre, a szándékkal rejtett, alattomban szervezett vagy rendezett ármányvonal vagy dacszövetség, amely törvényes háttérrel, akaratlagosan tört a nagy nevű hagyomány szétrombolására. A rendes tanárok azért megadták a munka módját, őrizték és támogatták lépéskéid. A diákok, ezekre a tanárookra nem is hoztak szégyent. A többi oktatónak, pedig épp szégyene nem volt. A rendszerre kenték, aminek fenntartásán munkálkodtak is. Ezzel élhetünk tán ma is. Ami változott az nem erkölcsi. Kemény évek múlva csakis tőlünk fogják kérdezni, hol voltatok? Mondanám, ahová apáink és apátok szoktatott.

Hiszek benne, hogy amikor nyolcosztályosra szélesítették az oktatást, volt valami remény, hogy a középiskolai oktatást is eléri egy liberálisabb szemléletű reform. Az igény létezett, csak a hivatott végrehajtók számban nagyon megfogyatkoztak. Igen sokan ideológiai fronton akarták bepótolni, amit a hozzá nem értés és a meggondolatlan akarnokság elvett. A kenyér féltő megóvását sokan eltévesztették a könnyebb és igénytelenebb sorba olvadással. Oroszul nem tanultak csak vodkát kérni. Németül nem akartak letérdelni. Angol nagyon magas idegen nyelvnek mutatkozott. Akármi legyenek a svájci francia sem anyanyelvünk egyikünknek sem. Mégis a megfontolatlan majmolással bajmolódtak.

A marosvásárhelyi Bolyai Farkas Középiskola, ekkortájt kezdett egy elég hosszan tartó mélyrepülésbe. Mi ennek ellenére szívesen gondolunk iskolánkra, a bajok dacára sok hasznos útravalót adott és adtak, amit közönségesen nem tudunk meghálálni. Nekem csak négy évig szolgáltatott fedelet és meleget. Egy-két kellemetlen emberke emléke, mindegyre betesz, mégsem teheti tönkre közös javainkat. Vitathatatlan útravalóját nem vagyok képes méltatni, soha sem bírom megköszönni.

Mintha most lett volna.

Mintha ma folyna a történet.

Mintha holnap is csak ennyire futná.

A szellemidézés nem épp hiábavalóság.

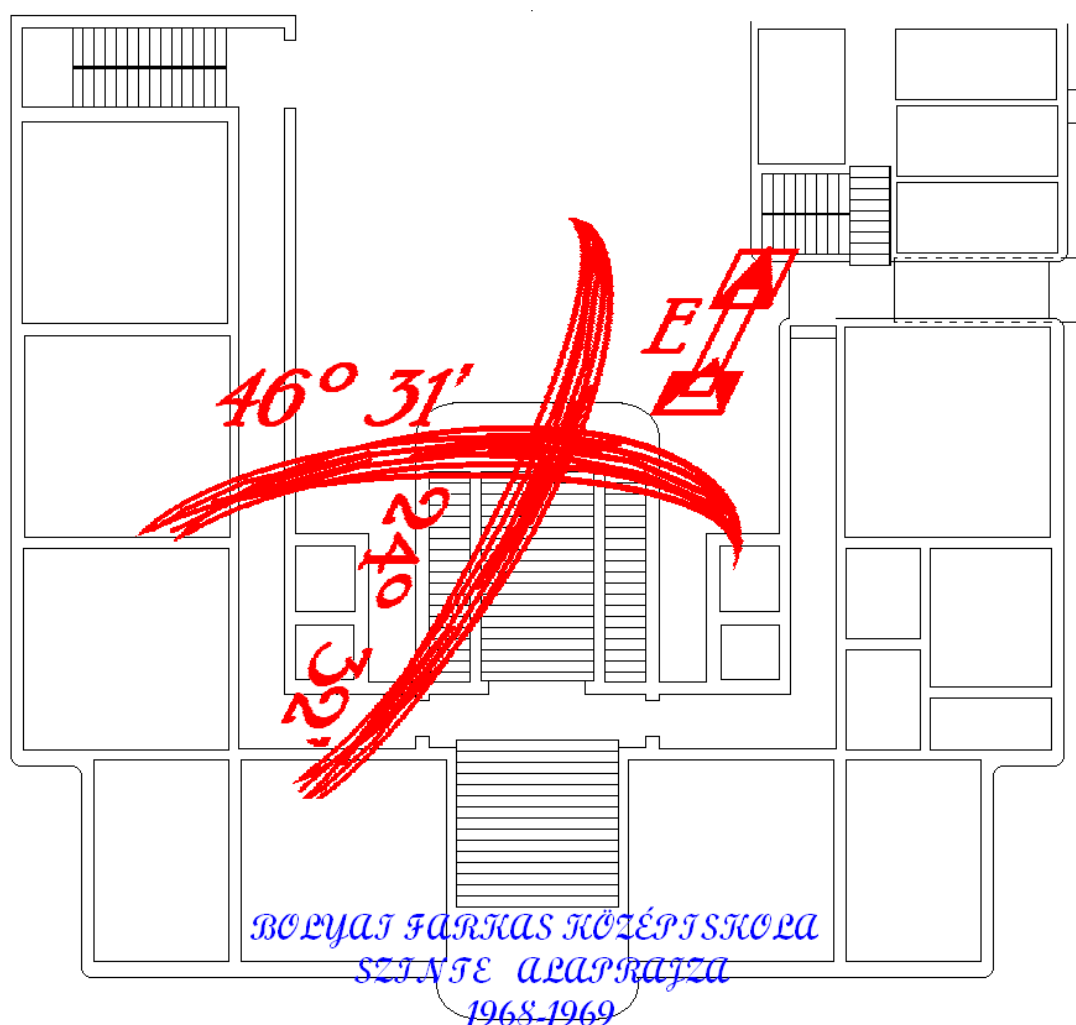
Azt fájlalom, hogy az elébb említettek közül egyre többekkel már csak emlékül foghatunk kezét, csak fényképeikkel tárgyalhatok. Remélem te se bántad, hogy erről beszélgettünk. Az utolsó érettségi emlék-találkozón én még mindig féltem, sajnos ma sem lehet eljelentékteleníteni a dolgokat. A megfélemlítés és a félreszorítás szelleme még nem veszett ki közülünk. Sokan bíznak a reformban. De egy négyéves kormányzás alatt ezért a legkevesebbet lehet tenni. Sokan bíznak az új nevelői nemzedékben. Sajnos kevesen ismerik nagy hagyománnyal

rendelkező iskolák letisztult működési szabályát. Sokan hisznek a rendszer megváltozásában. Én mintha valamiféle visszarendeződést látnék. Sokan hisznek abban, amit tesznek, bíznak benne, helyesen cselekedtek. Aki pedig a következményekkel is számot vet, azok bizony kevesen vannak. A döntéshozatal pedig mindenkoron áldozatokkal jár. Mindkét oldalon. Jobb lenne, ha egyiken sem. Mert az elhamarkodott döntések ma is többségben vannak, érthetően a többségi károsultak szenvedésére.

Ha újra kezdhetném, nem tudom, lenne több eszem, valószínű csakis ugyanezt tenném. Talán mégsem ijesztettek meg. Eléggé.

Talán nem is kellett volna megijednem.⁵

(1989 – 1999)

⁵ A képen felismerhetően én lennék.

A Teremtő, ET és mik

*A Bolyaista Szellemet veletek együtt próbáltam
megérteni, lényegében megismerni
és valójával azonosítani*

Gábosi Tamás emléke

1. Üzent Mózes

A szocializmus alapeszméjének megfelelően, a jövő rendszere dicső építőinek és az építés szellemi támogatóinak, elvileg megengedhetetlen lenne a Szentírás tüzetes tanulmányozása. Ennek az állítólag befejezett, mégis megalapozatlan, jószerével át se gondolt, cselekvésre serkentő tannak nem mondok ellent azzal, ha alaposan elolvasom, értelmezem olvasmányaim, s ha elemzésem eredményesnek mondható, akkor valamelyik tevékenységi ágamban, talán gyümölcsöztetem is. Itt van egy kis kelésnyi görcs, az Alkotmány nem tiltja annak megismerését. Mégsem előnyös, ha alkalmatlan helyen értekezem róla. Ezzel már elhárításra szorul még egy öles akadály. A megfelelő helyen csak a templomot értheted. Oda viszont nekünk nem ajánlott menni. Akkor honnan származzék a védekező és elhárító felkészülés. Csakis önképzés útján. A kezdeti tapasztalatokhoz feltétlen olvasmány ajánlott. Igehordó olvasmány. Eltaláltad, a Szentírás maga. Milyen kiadású bibliát tekinthetek alkalmasan hitelesnek, kevésbé át vagy feldolgozottnak. Ha nem lenne nyelvi akadály visszamehetnék a legrégibb forrásokhoz. Sajnos ahány nép, annyi érdek és átdolgozás, valószínű belepiszkálás. Döntök, a tőlem telhető legjobbat, eredetem és népemhez legillőbbet. Szellemileg nem tagadom meg népem több százados őskereszténységét, amit még valamikor a kánokkal való ujjat húzás idejéből vonszolunk magunkkal. A kétségeim, akármilyen hihetetlen, maga Mózes oszlatta el. Tomival pénteken, az Iskola utcai zsidó templom hátsó ablakait rajzolgattuk. Egyszer csak megjelent Mózes a lépcsőkön, és így szólt:

– Derék dolog a szép építészeti elemeket rajzban megörökíteni, de még szebb Károlyit figyelmesen elolvasni. Különös tekintettel azokat a részeket kell tanulmányozni, melyekben a Teremtő által magatokra letek. Meg van írva a ti alkotó igényű sorsotok is. Találjatok magatokra a hitben.

Mind a ketten meggyőződünk, hogy ébren vagyunk. A kapott feladat értelméhez sem fért kétség. Ez volt az első, indokkelesztő lépés. Tovább a sorsunk, csak ezután alakult. Mint a karikacsapás. Farkas pillekönnyen rádöbbsz, hogy Jánostól tanulni kell. Aki tanítani szeretné, még erkölcsökben sem teheti. Pontum.

2.

Keresztelő Szent Erzsébet

Az iskola persze arra való amire. Megtanít minden jóra és szépre. Amire nem jut ideje, azt az ember, nem megvetendő, de az út porából is összeszedheti. Csak le kell hajolnia. Hiszen az ember dereka hajlékonynak teremtett Ez nem szégyen. Így szedegettük a nagy elődök hagyomány-maradékait. Mikor a Teremtő dolgát gördülékenynek látta, s nem tartott attól, hogy tán valamely szakaszban pironkodnia kell, a nap majdani történelmi jelentőségének teljes tudatában, rászólt a műszaki személyzetre: Fiat lux. Így latinosan, félcsípő betartással, köpenyének redői úgy omlottak alá, mint valami csinkvecsento tanulmányon, amolyan Via Apia valamelyik olasz, kapualjas akadémiai kiejtéssel, s lőn világosság mindenek felett. Agyakban, vesékben, kiblikben, éjjel-nappal. Csak úgy sugárzott. Amikor a magyar nyelv buzgó, máskülönben kedvenc tanárnője, már nem tartott attól, hogy háta mögött mutogatunk vagy vihogunk, jövő-jóslatáról és becsléséről tartósan biztosított, szinte egyszerre roppantott magához az emlékezetes önképző körön, Tomit és engem, ránk is maradt rendre: Fiam, Laux. Az első szó Tomi lenne, a második pedig engem tisztelt. Hihetetlen, hogy meg tud taszítani az efféle. Felér egy rendesebb kerozin motorral hergetett turbinával... Hallatlan, a lehető legközelebb kerültünk a halhatatlansághoz. Amit akkor írtunk és rajzoltunk, talán a legnemesebb biztatást élvezte. A nevek hozzánk tapadtak. Velünk jártak, éltek. Ha értetlen is meredt valaki.

A szobrász által kifejezőnek vélt pillanat példátlanul téves: János nem támasztotta az állát és Farkas nem nézett fel a fiára.

A Teremtő se mossa le rólunk. Sőt a Teremtő ettől fogva csak rakott ránk.

Mondjuk, mi nem igen szégyelljük. Ilyen nőnek, szívesen lennének sokan fiai. Ráadásul tanár... Mondhatom kedvenc.

3.

A közlés értéke és tartalma

Tanultuk, az élő beszéd és az írott szó, csak akkor ér valamit, ha a jelet-üzenetet fogó hallgató-olvasó abból ért is valamit. Vagy felhasználja, vagy bele kapcsolódik a gondolatmenetbe, vagy újat szerkeszt belőle, esetleg probléma-helyzet megoldására fordítja. Képzeld el azt a kémia órát, ahol a neves vegyészprofesszor atomrészcseke fizikai előadást tartana, két percenként egy-egy idegen szót vagy fogalmat használva. Az üzenet a falra van hányva, borsó képében. Érthetetlen képletekkel megszóva. Szándékos a példaválasztásom is. Semminél nem ér többet. Itt jönnek mik (Fiam, Laux) szereplésre, s megjátsszuk a Nobel-díjra érdemes, önjelölt szaktanácsadókat:

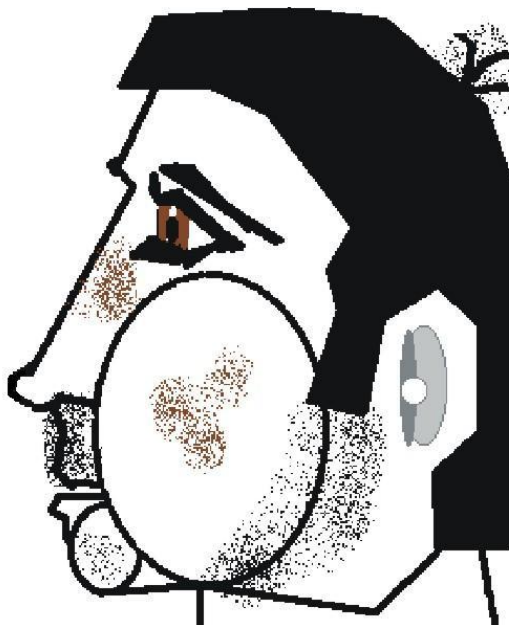
– Ne mondjatok olyanokat, amit ti sem értenétek. Gondoljatok csak a pletykára, nem az történik majdnem mindig, hogy az embert elragadja a lehetőség, többet állít, aztán a következmények előtt, körül keríti, csak azt mondtam, vagy akartam mondani, stb. – dadog és makog. Az információ közlő és vevő közé egyre jelentősebben befurakodik a környezeti zaj. Figyeld meg, a rádió, az újság ugyanazt olvassa a füledbe. Ha egyiktől hallottad, a másikra egyre gyakrabban nem figyelsz oda. Ha ott megfelelő szakemberek lennének ez nem történhetne meg. A baj az, hogy magán kezdeményezések sincsenek igazán. A legtöbb dolog a főnök utasítására történik. Biztosra veszem, hogy az ő főnökét is utasítja valami még magasabb főnök. Ők pedig arra utaznak, hogy az ismétléssel befurakodjanak az agyadba, egy idő múlva álmodba is csak őket hallhatod. Itt jönnek azok a spontán védekezések, amire a szakembereknek nevezett hadsereg nem tudott felkészülni, mert nem is tudott a létéről. Ez jelentkezhet bármilyen formában és mértékben, egyetlen feladata az éber tudat józanságának védelme, a károssá sűrűsödő hangzón kizárása. A spontán védekezés megnyilvánulásait minden tévhit ellenére KISZ és párt-titkári megszorításokkal nem lehet semlegesíteni. A leső, a követő és a vallató, de az elhárító testületek sem képesek erre, mert pillanatnyilag még a védekező agyat nem tudják olvasni, így nyugodtan beszélgethetünk büntény híján a paradicsom-befőzésről is, máskülönben csak megálmodott és ráfogott félresodródás lehetséges. Hiteles és közérdekű információt kell adni, akkor pedig mindenki oda figyel. Kárba ment az egész délután. Ma sem értem, mit akart tudni, nem éppen türelmes kihallgatóm. Így járt Fiam is.

Amíg meg nem érthetjük, mit akarnak ezek tőlünk, addig maradnak a főzési tanácsadók, a húsosztás órarendje, keresztretjtvények, játékok, stb. A kötelező megjelenés szerintem nem egyenlő az információ befogadásával és felvételével. A kontextus kialakulhatatlanságáért a szakemberek a felelősek. Csakhát ők nem értesülhetnek róla. Az álszakemberek akkora terjedelmű réteget képviselnek, hogy talán azzal kell számolnunk, nemsokára felemészti és eltakarják a valódi szakember társadalmat, akiket megfosztottak a tudatos utód-képzéstől. Alig van lehetőség arra, hogy meg ne hasonuljanak magukkal.

4.

Embernevelés kísérleti úton

Mik (Fiam, Laux), rajzolunk. Zenét hallgatunk hozzá, valamiről eszembe jutott esetekről mesélünk. Műépítésznek készülünk. Nem gondoljuk, hogy vetélytársak volnánk, sőt a rajzok kiértékelésekor segítjük egymást. Tanárunk véleményét mind a ketten meghallgatjuk. A tér volt épp a téma. Mi van mögötte, előtte, stb? Szinte beleszédültünk. Tényleg, hogy van ez? Jött a Teremtő a nagy semmi mindenségen át a hóna alatt azzal a határozattal, hogy feltételeket teremt az emberrel folytatott kísérlethez. Szinte szó szerint, írja ezt a Szentírás. Csak ki kell olvasnod. Kellett valami alap, valami csupasz, vagy más szóval tiszta hely, hogy a későbbi egyedek működését kezdetől fogva meg ne zavarja valami. A menny és a föld alapfogalom, az egyik fenn, a másik lenn helyezkedik el. Ezek között sötét mélységek, viszont ugyanígy feltételezhető magasságokat tervezett. Az Úrnak Lelke táplálja vala a vizeket. Ma is úgy tudjuk, hogy a víz jelenléte döntő a földi élet fennmaradásában. Igen jelentős kutatási programot hozott magával a Teremtő, mert profi módon mindenre kiterjedt a figyelme. Olyan dolgokat is beindított amiről később le kellett mondania, hát vagy elpusztította, vagy hagyta a körülmények által veszni. Feltétlen a világmindenség egy másik részén elért eredményt helyezett új körülmények közé vagy a pusztulástól való mentés miatt másolta át ide. Ahogy készen lett valamelyik parcella, elkezdődtek a műszaki próbák, s ma is működnek szünet nélkül. Nagyon tiszteletre méltó műszaki eredmény. Az ember, ha alanya a kísérletnek, vagy ha éppen tárgya csakis körülötte merül fel az a valami, amiért ezt a kísérletet végrehajtotta az Úr szolgálja, a Teremtő. Nem jöttem rá azonnal, Fiam is kételkedik, hogy ez a nyomatékossnak kívánczó tulajdonság mi lenne. Vezethetőség. Alázatosság. Megbízhatóság. Együttműködés. Igényesség. Okosság. Fejleszthető környezetbe idomulás. Egy halom lelki dolog kivetítése. Az üzemzavarok pedig a feltételes bűnözés forrásai. A stb-t nem óhajtom részletezni. Stb. Mindenképp a kísérletnek ma sincs vége. Sőt⁶.

⁶ Tomiról való vázlat-fejlesztve.

Meg vagyunk győződve, hogy a Teremtő munkásai még mindig ide járnak. Időszakonként legalább egy-egy sort feljegyeznek a laboratóriumi füzetükbe. Hétvégeken átruccannak valamelyik időzsilipen a proantiparadoxanyagi küszöb valamelyik megnyilvánulásába. Ez lehet fejlettebb vagy nem, a nálunk működőknél. Az egyiptomiak gyököt vontak, de nem emeltek akármilyen hatványra. A sémik nem a pi lehetetlenül végtelen számot, hanem a $22/7$ arányt kezelték mesterien rövid módon. Vajon melyik ujjukból szophatták? Stb. Ha valami nem megy, rábeszéljük az embereket a változtatásra. Akkor is, ha az általuk választott megoldás értelmetlen. Erre jön a forradalom, egy kis gyilkolászás, talán szórakozás a megbízottnak, vagy nem avatkozhat be a létszám változtatásába, vagy épp a véletlen hatását is vizsgálhatja. Stb. Akkor aztán kezdődik minden előről. A kísérleti csoportokat külön színezték, mi még el tudtunk volna képzelni egy-két más színt is. Az sem kizárt, hogy vannak zöldes vagy világos kék bőrszínű egyedek is, csak mi nem láthattuk eddig őket. A menetrendben aztán megengedték a láthatóvá tett egyedek keveredést is. A keveredésből egyszerűen nem jön létre az általunk kívánt szín vagy színcsoport. A specifikus kísérletek többnyire területileg is meghatározottak. Az emberek ezalatt mintha valami keveset okosodnának. Nem tömegesen, csak néhányan. Nem restellik többszörösen kijelenteni, hogy a menyekbe, az egekbe szándékszanak emelkedni. Vajon ez azonos lenne az emberi repülés vággyal? Talán inkább a lehetetlen távolság meglátogatásának igénye. Vagy korábban repültünk volna, csak mára már leszokott emlék maradt? Időközben egy-egy szolgáltatás magasabb szintre tér. Száz év alatt, volt már rá példa, igen sok lényeges dolgot elfelejtettünk. A gyarló ember azt hiszi kitalálta a spanyolviaszt. Pedig csak használja. És minduntalan újra gondolja, amit már ezelőtt is tudott ő maga vagy ősei. Ha becsületesen oda figyelnél, nem képzelnéd ET-t másnak csak ami, ember.

Mert pontos képmásnak készült. Ha nem tévedek nem is egyedi hasonmás.

5.

Hol a világ vége

A mi anyagi világunkat öt alapfogalom (pont, vonal, felület, test, tér), és a köztük fennálló öt alapviszony (elhelyezés és rendezés, mozgás és hosszúság, egybevágóság és tükrözés, párhuzamosság, folytonosság és felbonthatóság) határozza meg. Az alapfogalmakat nem kell meghatározni, elég gondolkodnunk lényegükről. Ezt nem mindenki bírja cénával, nem baj, nem közügy, de ha odafigyelünk, az alapviszonyok sok mindent megmagyaráznak a fogalmak tulajdonságairól. Nagyon sokat tudnak segíteni a hasonlítgatások. Fő, hogy amilyen hasonlóságot akarunk kiaknázni, az szélesen ismert legyen. Az sem téveszthető szem elől, hogy a mellékeltek egyáltalán nem a tudományosság szempontjából fontosak, hanem a mi helyes tájékozódásunk alapjait képezik. Adott a pont, az a parány. aminek kiterjedése sincs. Ettől alakja elvileg egy gömb. Ha gömb, akkor sugara jellemzi. A semmi kis gömbök sugarai között észlelhető legkisebb eltérések miatt a pontok különböznek. Tehát osztályozni kellene azokat. Ez csak ellehetetlenítené a megfigyelést. Maradjunk abban, hogy a pontok egyfélék. Mérettelenek. Nézőpont kérdése lesz az, hogy mi van fenn, lenn, elöl, hátul, akárhol. A teljes tér kitöltéséhez azonban igen kell tömörülniük. Minden két pont egy vonalon ül. A vonalak szabályosan szaladhatnak, vagy szabálytalanul kígyózhatnak. Mindig a hosszukkal jellemezzük azokat. Ha a pontok hárman vannak, egyidőben nem egy egyenesen, akkor felületet hoznak létre. A felületek találkozásánál szintén vonalakat találni. A nehezen kiválasztható osztályozási szempontok miatt, a felületeknek nem tulajdonítunk vastagságot. A felületek általában kétarcúak, de ezt a jellemzőt megfontoltan elhanyagoljuk. Jellemzésükre a hosszúság és a szélesség szolgál. A lehető legkedvezőbb pontszerkezet, a pontnégyes. Erről csak akkor szokás értekezni, ha egyik pont nincs a másik három által alkotott síkban. A

legismertebb megnevezése az elemi tetraéder (négylapú test), mint olyan, az egyik legszabályosabb téralakzat. A szabályos téralakzatokból is éppen öt van. Nem ébreszt valami különös titokfejtést jelentő kíváncsiságot? De maradjunk a négylapúnál. Ez a kiegyensúlyozott szépség Bolyai János kíváncsiságát is kielégítette. Érdekes elmélázni, hogy ilyen szabályos gyönyörűség, miért éppen öt van? A testeket a hosszúságuk és szélességükön kívül a magasságuk vagy mélységük jellemzi. Az összes testek benne vannak a térben. Azaz a világban.

A világ is egy nagy gömb. Benne van rengeteg sok pont. Annyira rengetegek a pontok, hogy még a gömb felületén is tömegesen helyezkednek el. Azon kívül is helyet foglalhatnak, azonban egyre ritkábban. Ezáltal nem határolható jól körül, a végnek nevezett valami. Nem adatik meg, hogy mi kiülünk a végére, lábunkat és horgászbótunkat belelógassuk a határon túli nagy semmibe, s ujjongjunk, ha horogra akadt volna valami: – Megfogluk a semmit. Megfogluk a mindent. Csak türelemre lenne szükségünk. Mindenben. Semmiben.

Ez csak egy kis időbe telik. Ki kell várnunk. Csuda türelmetlen dimenzió, ez az idő. Ebből is van vagy öt. Mérhetetlen. Összemérhetetlen. Ha pedig erről valami kételyeid táplálékát vélnéd felfedezni, eszedbe juttatom, hogy erre hivatottak azok a népi járványok, amelyek igen sokszor megtizedelték a lakosságot. Nem feledkezvén meg egyes fizika tanárról aki konok egyhangon egyetlen deltát magolt be valamikor, s attól nem hajlandó eltérni. Semmi áron.

6.

Kalandunk Isten széke alatt

Azon a reggelen a MÜK minden valamire való tagja ott tolongott az állomáson csak úgy puffogtak az alkalomhoz illő szellemességek de a szellemtelenségekben sem volt hiány mindenki ott buzgott a fene nagy elszánás mert külön-külön már mindenki járt oda új az volt az egyezésben hogy együtt most felmászunk és a sziklapárkányról lelégtatjuk a lábunk hátha elfeledjük az otthoni intelmeket vagy azok dacára nem lökünk le véletlen se senkit a tengerszint feletti ezerötvenkétféle méter szédítő magasból ám ha jól meggondolom a földdel fűvel borított hegyből a szikla csak valami ötven-hatvan méterre emelkedik ki a környezetből a folyóvíz szintjétől valamivel több mint ötszáz méter magasra nyúlik fel lenyűgöző bevett szokás amiért figyelmeztetni jelezni Kari jelzett elsőnek hogy a lehetséges légsűrűség és folyadéknyomás vagy fordítva alapján már minthogy közeledünk a célhoz bátran meghúztuk a vészféket egyszerre három kocsi is s gyávaság gyanánt azt ugyanolyan bátran le is tagadtunk mintha sértődötten hagytuk volna ott a méltatlan vonatot hogy a célunk közelében átvágjunk a bokáig érő vízen be az egyik oldalsó patakmederbe s irány a csúcs ott fenn pedig a boldog közös kirakóvás mert úgy szoktuk középre kiönteni amit hoztunk másnak is juthasson bár egy falat abból amit erre az alkalomra sikerült repeső szívvel összegyűjteni a patakmederben még alig vagy száz métert meneteltünk előre amikor váratlan érthetetlen rosszullét vett rajtam erőt nemsokára fiam is sápadni kezdett aztán már leülőt is kértünk végül Balek javaslatára ott hagytak békén nem szurkáltak a repülések számával és az ejtőernyőzéssel épp ami miatt igen furcsának tartottuk mi a jelenséget mindketten hamar túltettük magunkat egy kis frissítő tornával de elfogyott a lendület hogy a többiek után iramodjunk úgyis azt ígérték fényképezés után visszajönnek és az eredeti tervtől eltérően itt lennebb fogunk eszegetni nem mindenki örvendezett a mi balesetünknek gyanakvásaikat a szokásos nyíltsággal vetették vastag pofáinknak hadd érjen célba keményen féktelen és ijesztően s mihelyt visszajöttek rögtön tudtuk hogy a nagy mászás elromlott mi kerültünk a vizsgálódás célpontjába egyelőre csak velünk foglalkoztak egész idő alatt oda s vissza is biztos csak arról folyt trécs bizony nagyon betegek lehetünk mire visszaértek már meg is

szervezték az alapos kivizsgálásunkat ha nem húzódozunk akkor már épp hétfőtől Lóden akár ma vasárnap se riadt volna vissza felmenni sürgősségi szolgálatához mert ha szíves a gond azzal nem igen lehet viccelődni ebből aztán közröhej lett mert mindenki rákapcsolt a mi lányos eredetű szívbajainkra Bulu nem szégyellte krokodilbőrét napra tenni azt tette az asztal közepére hogy Encsi az egy vagy Marcsi az kettő hogy a tartalékokról ne szóljon de igen nagyon gyanús neki a mik típusú barátságunk két egynemű ember már nem is lehet ilyen barát csak gyanús egy láda sört fizet aki meghozza házasságunk hírét amire többen egymásra vihogó rohamba törtek ki vagy mással dörmögött még egy kis veszekedés forma is lett aztán a beteges társaság lelki nyugodalma érdekében a lányok végül hangulat orvosláshoz fogtak mert felettünk csatabárdok árnyéka nyílak lándzsák törtek de legalább parittyák repülő kövei úsztak s nem sok híja hogy a barátság nem ismert oldalai az ellenségesség homályai szökjenek virágba bizony az indulat ma sem lett volna jó tanácsadó ha lett volna egyikünknek is tehetsége ellenkezni két hónap múlva kiderült jó lett volna aznap orvoshoz menni az egészségünk miatt s jó volt nem menni féltünkbe vagy a veszély lehetőségének alábecsülésében hogy a bajt elkerüljük az edzéseken kapott frissítő pirulák egyebek voltak nem hegymászásra tartósítottak mindenképp nem váltak hasznunkra hiányos vizsgálat és indokolatlan sürgetés miatt több időbe telik a remélt gyógyulás vagy kitörölhetetlen bennünk marad a felelősök persze tagadón rázzák a buksit nekik ehhez semmi közük mi ettük meg ők nem adták csak a tenyerükön tartották és mutogatták né gyerekek milyen szép ez az édesség ugye külön mondás nélkül megeszed jaj csak éppen ezt nem mondták szinte elfelejttem

7.

Más földek és űrlények

Azt tanultuk, hogy az élő világ előnyére a Földön a víz és a légkör jelenléte szolgál. Ezek állandó mozgását a Naptól származó energia tartja fenn. Az iskolában rendszeresen aláhúzott materialista elméletekre ráfejeltünk. Nem volt nehéz elcsámcsozni a lehetőségen. Ha Földön a szén, a hidrogén és az oxigén szerencsés találkozása egy jól működő rendszerben emberszabásúakig jutott, akkor az sem zárható ki, hogy egy más égi vándoron ugyanezek vagy éppen más három elem találkozzon össze. Esetleg az ott kialakuló emberszabásúnak másképp állnak az ujjai, vagy éppen három szeme van, s miért ne lehetne kék vagy talán zöld a bőre színe. Az ET-ek pedig nem először jönnének hozzánk. Jelenlétük vitathatatlan. Számos utalás van erre a legkülönfélébb könyvekben. Az ember önzősége miatt, csak magára akarta kisajátítani a világegyetemet. Igyekszik beállítani egyedi pótolhatatlanságát. Mégis nem feledhetjük, egy igen jellemző adat kívánczik ide. A földi élet egyediségének valószínűsége fél százalék körül van, ha lineárisan tíz fényévenként van egy naprendszer. Az élet sűrűsége anyagi környezetben, ugyanilyen körülmények mellett, tizenkilencről negyven százalékgig terjed. Akkor mitől hihetlenebb az utóbbi? Minek kell szörnynek festeni bármelyik értelmes rokonunkat? Ők sem szólhattak bele külalak tervezésükbe, mint ahogy mi se tehattuk. Vajon más lények szemében, mi olyan nagyon rokonszenvesek lehetünk? Éppen a lehető elvárások szerint nyilvánulunk-e meg minden esetben? Ha az ember marslakóra gondol, kötelező rögtön valami kézállásba járó lényt, vagy épp valamilyen varangyot képzelni? Különös lények jártak közöttünk, különös dolgokra tanították meg emlékező társainkat, és úgy gondoljuk ma is szurkolnak nekünk, hogy ne haljunk éhen, hogy ne pusztítsuk el egymást és ne okozunk valami megfordíthatatlant. Cseveghetnénk történelmi hibáinkról. Kijavítható apróságokról és megváltoztathatatlan veszteségeinkről. Talán meg kell tanulnunk, hogy minden napra tervezett fejlesztéseinkért iszonyatosan drága árat kell fizetnünk. Erősen nagy lépésekre osztott álmaink nincsenek összhangban a felkínált lehetőségeinken. A Föld tartaléka adottan véges. A mi kezünk által lehet ez a tartalék hosszabb vagy rövidebb életű. Ettől lesz ez a

kísérlet értékesebb. Az élettér meg van. Az alanyok bármely változtatás elfogadtak eddig. Még azokat is amelyekből káruk származott. A kísérlet tehát folytatólagos. Beláthatatlan időtartamú. Nem annyira az égitestnek, mint a rajta élőknek. Az égitestet, ha nem robbantjuk fel, akkor mérhető fogalmaink mértékei szerint fennmaradásának lehetősége végtelen. Becslésünk szerint egy tizenöt fényévre terjedő gömbben legalább nyolc olyan Naprendszernek kell lennie, mint a miénk. A belső körülményei nem sokban térhetnek el a Föld adta életlehetőségektől. Tehát fejlődéstörténeti, alaki és helyzeti eltérések számontartásával bizonyosan fejlődik a környezetünkben legalább egy kontroll-csoport. Nem kizárt a több ilyen csoport sem. Szándékosan neveztük így. Kezdetben idegenkedtünk a gondolat papírra vetésétől, mert fenn állt a gyanú, hogy a gondolatmenetet nem képes akárki követni, s röhögésbe fullad, ha kényszerítenek előadni.

*

Ma már szívesen mennénk az efféle találkozóra. S az önképző körre is. Melyhez hasonlók csak akkor működtek amikor mi még iskolás csávók voltunk.

8. Találkozások és beavatkozások

Miután ezerkilencszáznégy-öt-hatban egy kezdetleges rakéta motor felrobbant, aztán később azt tette, amit a nagy, idomár gazdája kívánt tőle, kezdetét vette néhány embercsoport égre kémlelése. Mik ötvenhétben hallottunk először a hős kutyáról, ami hírek szerint be se pisált, nekünk nem kellett volna erőlködnünk, állítjuk vígan sikerült volna. Aztán jöttek a szebbnél szebb, bátrabbnál bátrabb fiúk. A balesetek áldozatairól himnuszokat írtak és emlécsarnokokat nyitottak. A hős pilóták fátyolos szemű pionírokkal találkozgattak, csípőjüket simogató lányok integettek puszikákat nekik, és az irigységtől ájult tömegek dobálták fejbe őket a lelkesedés virág csokraival. Bámuló tekintetünk sorra a Vénusz, a Hold és a Mars felé fordult. A nagy játékosok stratégiája szerint, csak úgy mellékesen szondákkal célozták meg a többi bolygót, sőt a Naprendszer átszelését is elkezdték. Ez a tapogatózás, egy sorsdöntő lépést előzött meg. 1969. július 20-án a Holdbeli Nyugalom Tengerében leszállt egy űrbárka. Órák múlva (már 21-e volt) az első ember használta a Holdat a legnagyobb küszöbnek, azt a földön kívüli lépést tette, amelytől a világegyetem meghódításának zálogává akarjuk nyilvánítani. Szinte azt írtam földre lépett. Majdnem, hogy az történt. Csak annyit gondolok hozzá, ha nem Bacalu éjszakázik nekünk, talán lemaradunk erről az élményről. Úgy tudta fokozni és fenntartani az érdeklődő hangulatot. A torkunkban dobogott, aztán csak ujjongtunk, mintha mi is tettünk volna azért, hogy ők ott legyenek. Bele vagyunk szédülve az érettségivel kapcsolatos gyilkos készültekbe, végelgyengülésbe hajszolt eredményességi bizonylatokba és az álmodott, várt, de gyűlölt egyetemi felvételis megpróbáltatásokba, s ott van, leselkedik a sikertelenség vagy a bukás réme. Az árnyak már bejöttek a szobába. Mik pedig itt űrkutatási éjszakákat és töprengéseket tartunk az emberiség fejlődésének és jövőjének lehetséges állomásairól. Az időutazók nagyvonalúságát és ráérőségét domborítva. Valaki vagy valamik hihetetlen nagy erőt kölcsönöztek nekünk. Még bírjuk ettől.

Mire ezt leírtam, átéltem az első válást. Fiam átlépte a Mincu küszöbét, lakóhely építész lesz, a tervek szerint. Én pedig megtorpantam és ezután Moisillal fogócskázunk. Minden terv dacára. Agyépítész leszek. Ha nem esik rám holmi repülő cserép.

Ez se eldobni való.

9.

A korai süketség története

Ez a gyermek szinte teljesen süket, tették édesanyám túlságosan is aggódó fülébe a bogarat. Ez a gyerek nemsokára emlékezetből ír-olvas, de nem hagyhatom, hogy ilyen mértéktelenül zajongjon-markoltak Tomi mamája szívébe A fülbe rakott tapló, pedig tette a magáét. Mi nem is igen értettük. Tényleg alig hallottunk, de próbáltuk titkolni. Most hogy érettségi évfordulás találkozón pont ez jut eszünkbe, hát osszuk ki. Tudjátok meg, tényleg meg voltunk süketülve. Akkor már hasogató fájdalom kísérte, s ott benn valami szinte állandóan zúgott, ritkán kalapált. Krisztián agydaganatra esküdött, Karinthynak is az volt. Ilyesmi tünetekkel. Mindenki azzal rémítgetett, hogy most kifúrják a fülünket, tán a fejünket is. Orvost álmomba se lássak – gyökerezne bele, vetettem meg lábam a küszöbön. Édesanyáink a legaranyosabb művészek, egyik a kerté, a másik a kelméké, akiket angyalnak, valaha a Föld a hátán hordhatott, összesúgtak a gyermekeknek határozott, keménykezű, de nem ijesztő segítségre van szükségük. Elképzelem miket mondhattak, egy harmadát ha hallottam a mondókának. Mindenesetre az egyre romló hallásom s az állandó zúgás kezdte lassan eszemet venni. Azon a nap, fejfájásból elegem lett, aztán elszántam magam. A mamák összezsicseregtek egymást telefonon, s hát mit ad az ég, Uram, Tomi is ott csücsül csendesen a sors padján, a gyermekosztály fül-orr-gégészetén. Valódi értelemben csak rám vártak. Akkoriban már Tominak is rendszeresen fájt a feje. Minden jel egyformán egyezett. Jómagam, az ijedtségtől még annyira se hallottam, mint azelőtt. Akkor megtükrözték a fülünk, majd igen hangos Ááá-gatás és Hhm-ögés mellett szinte bependerítettek a sarokba, aztán Tomit is, az anyukák eddig keserves arca erre kisimult, az orvos mintha veréssel fenyegetett volna. Akkor odavezettek egy másik székhez s a mellette tornyosuló varázseszközökhöz, kezembe nyomtak egy olyan fél-paszuly-szem alakú tálat, a kezembe tartva a vállamra igazították, intettek, hogy tartsam ott tovább. Egy műszert, valami nagy hengeres nem láttam jól mit, mintha nagyanyám kávédarálója lett volna, közelítették a fülemhez. Hirtelen, pedig készültem az ismeretlen meglepetésre, meleg, bűdös lötytyöt folytattak a fülembe, mintha egy kissé feszített volna, s a fájdalomam eljajintottam volna, a bugyborékoló hang mögött nagyon tisztán hallottam a nővér hangját:

– Csak ennyi volt.

De ne hidd el, mert a másik fülemmel is megtették ugyanezt. Két perc múlva már könnyedén vigyorogtam a barátomnak. A legapróbb zizzenést is hallottam, szinte zavart milyen jól hallok. Egy kis idő múlva ő is visszavigyorgott nekem. Bevallottuk egymásnak, hogy tényleg jó hallani, nem csak azt gondolni, amit hallani szeretnénk.

Azt, hogy nekünk a koszos fülünket a kórházban kellett volna kimosatni, velőnkig szégyenlettünk. Máig senkinek nem mondtam el, hogy sokkal azelőtt egy pincetakarításkor vattába napraforgó magot tekertünk és a fülünkbe tettük a huzat ellen, mert nagymama csak a huzattól féltett s ugyanúgy ott is felejtettük. Most, hogy rátaláltunk a hallás sértőire, eszünkbe jutott a dolog, s ma is csak azért. emlegetem, mert nem volt sem fűrés, sem egyéb, csak közönséges mosás.

Ebben az értelemben nem lettünk süketek.

Egyebekért pedig nyugton ránk mondhatják, hogy süketek vagytok. Sőt van egy kitüntetésünk minősített társasági süketkedésért.

10.

A kápolnaépítő katona

Az új tanárnő, pedig erre senki se kérte, belekötött a csapatba. Mondja, valaki ránk hivatkozva azt mondta, a mikék vagy a mikések, hogy ez mennyire helytelen, dehát a tanárnő nem tudhatta, hogy ez a mik nem valami névmás erőszak, nem is valami más nyelvi törvény megcsúfolása, hanem sokkal inkább a köztünk létező különös kötelék kifejezése. Mind a kettőnknek volt egy világos, emlék-képsorozata egy olyan helyről, ahol soha sem járt. Tomi barátom így Olaszországban kápolnát épített. Ezt olyan plasztikusan mondta el, mintha ott lettünk volna, s az oszlopok, a kövek, a különféle márványok, s a szobrokat alkotóikkal, neveikkel és címeikkel együtt tisztelte. Csodálatos volt. Emlékezett átjárókra, hidakra, folyosókra s átszellemültségében valamit mindig mondott idegenül is, amiről Lala megállapította, hogy természetesen nem olaszul van, ám hogy Tomi igen kreol bőré volt, Krisztián rákente, hogy akkor épp mór vagy valami efféle lehetett. Ennek a dolognak akaratlan is híre ment. Többen megtudták, bár most éppen nagykorúsítják, már élt valahol több mint ötven évet. Furcsa dolog, annyi szent.

Én azt tudtam magamról, hogy valamikor sokat, talán öt évet Szebenben éltem. Minden valószínűség szerint apród voltam, mert a szolgálkkal és az urakkal is volt dolgom, de nem kimondottan katona voltam. Többször az uram közelébe kellett lennem, hogy kerültem oda s mi lett a vége, nem tudom. A város részletes és éles képen rajzolódott ki előttem. Ha ezekről a dolgokról beszéltünk, magával ragadott a lelkesedés. Kevés hallgatónk közül Hosszú sajnálta a legjobban, nem áll rendelkezésünkre semmi magyarázat. Idősebbeknek, ha meséltük leintettek, gyerekségek.

Mikor aztán eldönthettük, Olaszországba álmodni se mertünk elmenni. Kikezdtünk Hosszúval, vele még elengednének, s úgy lett mi el is mentünk Szebenbe. A piactéren több épületet kifogásoltam, azokat megjegyeztük, majd elvezettem őket az óvárosba, a tűztoronyhoz, a hazugok hídjára s a suttogó folyosóba. Megmutattam melyik utcába, de a házat nem kaptam, laktunk. Kérdéseinket otthagytuk a múzeumban, mesét mondtunk hozzá. Nemsokára, kedves levélben tájékoztattak, hogy a minket érdeklő épületek és épületcsoportok egyike másika 1862-64 között bontódott le, az összes rozzant állapota miatt, feltehetően abban az időben tizenéves gondozatlanságuk miatt. A városismeretemet Hosszú szívesen alátámasztotta, tanúsága és a levél elég bizonyíték lett arra, hogy mik is ezek a mik (ú.m. más idők küldöttei) biztos éltünk már egyszer. Ezt a dolgot nem magyaráztuk, mert semmilyen tanárnő, soha nem érthette volna meg. Mit hogy ez nem is igaz. Szintiszta. Aki nem hiszi, az ő baja.

Mindegy mik úgylis vagyunk.

Fülest is kaptunk: Ne sokat hengegjünk vele.

11.

Hosszú otthon

... a galeri többségének tagjait egyenként is baráti szálak fűzték a tömegből magasan kiemelkedő homlokán és a bajusza mellett jeles mellékesen szemüveges is keményzsigmondutcai egyemeletes lakás kétemeletes lakójához ZiGához akinek menetrendszerű séta idejét betartva a főtéren biztos találkozótál vele és több olyan emberrel hajh majdnemberrel akivel szívesen váltottál néhány szót akármiről mert mindenkinek van valami közismert bogara vagy éppen fejlődő lárvája Hosszú egyébként nem zavartatta magát ha tizen-húszan is nyüzsgünk körülötte ő akkor is ellátott a fejek fölött meglátta az ő emberét odaavezett udvariasan szétválasztva az estefelé egyre sűrűbb tömeget hamar elcsevegtek valamiről felolvasás az íróklubba mese a szakiknál új film a szerzőknél könyvbemutató színdarab próba a Nagy Csávóval s fiftyfene aztán újabb evezés a társaság pedig a nyomában nehogy becsukódjanak a félreterelt hullámok a város hatvanezres lakosságából melyet Krisztián szerint félig a nevéen ismert mik a kétharmadára voksolunk soha nem felejttem el első kézen fogott sétám egy nagy csodálkozó szemű kislánnyal kettőt tértünk csak s az oblizsá fagyfaltra már következett hogy a tizenkettőre ült ő én a kilencesre hát otthon egyszerre hárman szöknek nekem mesélj milyen volt kicsoda mi ismerhetjük a muszáj fő kérdések át se gondolhattam a nagy élményt máris ki akarták belőlem hámozni ahogy ezt előadtam Hosszúnak egy félórás nyomozással megmondta ki fűjt a telefonunkba nem találhatta állította és az illető elismerte mert csodálkozott és nem hitte hogy nem volnék egészséges csak eddig mindig fiúkkal látott megakartta venni a hírt nem-e valami rokon leányka marha kézenfogva a cipőkoptatás se mindig megoldás megtanultuk az ellopott cirkálót majd a zabhegyezőt nem kegyelmeztünk a huszonkettes csapdájának se s tudnod kell a cetlikre vázolt töredékeket igen nagy érdeklődéssel boncolgatta s vigasztalt is kemény véna lesz e dudorból gyerekek mind nem leszünk költők mert akkor Petőfit elfelejtenék a sok rügytől nem jutna hely a fáknak ami pedig természetellenes ezért nyugodjatok meg írjatok sokat aztán csak lesz valami veletek is volt amikor három szeánszot tartott amíg másnak egyre is futotta volna beszélgetések felolvasások időöltés néha egy kis tánc tréfálgatás közös uzsonna mikor kinél nem alkalmatlan s a végén Hosszú kitűnő ötlete hagyjuk rendben a házat egy más összetételű galeriben sorra takaríthatták volna velünk a lakásokat...

*

... a többiek megígért meglátogatása is lehetett minden olyan esetben ha valaki már napszámra nem tűnt fel elhalasztott pofavizitek távengesztelése és kimentések szerzése volt feladat mikor Hosszú a mik elé terjedt aztán előadta találmányát ami sokszor kudarcra igen jó volt mert rá egyedül nem lehetett haragudni emlékszem egy alkalommal a valaki valakije nem is sejtette hogy a Hosszú közeli környezetéhez tartozom és mondta hogy olyan hülyeséget javasolt egy dolog tisztázására de nem is lehet haragudni rá hisz olyan kedvesen adja elő a hülyét hogy az már fogalom egy normális másfajta embernek ez megbocsáthatatlan lehetne puf neked mármint nekem és miknek csak az ilyenekért és amiért nem pletykálok testhezálló dolgokat több kedves esetet tudnék sorolni de mai erkölcsi állásom miatt még titkon illene tartanom s akkor az is kiderült hogy most már nem találkozhatunk szétszéledtünk máskor kerülünk haza máskor vagyunk képesek arra járni nem akkor vizsgázunk éppen nyaralni mehetnénk dolgozni kell a bűdös pénzért talán tán menni kell valami családi dologban ami eddig kamasz téblábolásunk alatt fel se tűnt hallottad férjhez ment elmaradt a vizsgája nem vitték katonának mert nem is beteg már nem azzal jár s én ezt a hírözönt már nem is tudtam kezelni mit hogy ellenőrizni kiszaladt a kezemből megsértődtem egy mikhez méltatlan helyzet hogy egyszerre csak egy helyen legyen akkor sok bajom volt egy baj is elég lehet a békétlen embernek meg se

hallgattak csak a másokról áradoztak illetve nem is mert azért sok mindenben még benne volt a kanalam de akkor egyszerre csak kiléptem az életükből Hosszú utánam nyúlt a vonat lépcsőn elkapni megtartani erőltetni bármi áron két levél jött az egyikre válasz is ment bánkódtam a hangvétel miatt egy a fiam nem vehetitek el kettő csak emberek vagytok ti is szeretet nélkül nem lehettek meg három én szeretlek ma is benneteket ha nem értitek vagy ha nem tartanátok igényt rá s végül én türelmes vagyok még rátok érek egy darabig... Ebben pedig egy szó nincs arról hogy hol mikor ki mi vagy kit tart hülyének és hülyeségnek mert a baráti egyetértésünket nem értették soha csak irigyelték és csodálták kívülről látták hallották nem találták görcsét nem látták hibáját nem ismertek minket csak próbáltak hasonlítani és megérteni helyettesíteni semlegesíteni mert nem sikerült csodálkoztak mi lehet a titka ennek a bandának ártatlanok és komiszak szeretnivalók és utálatosak a Hosszú környezetében mindenki mindenkit vonzott megtartott és óvott Hosszú környezetében jobban szerettük egymást és könnyebben békültem ki naponta kétszer például fiammal is vagy soha nem is voltunk haragban csak Hosszúnak osztottuk a lapot hadd keressen valami szép ötletet a békességre a legszebb erényre fáradozzon egy keveset értünk ne hulljunk az ölébe ingyen mint egy piros alma amit harapni se kell megrágva...

A szekrény hasából kihúzható lapító, rajta kés meg három alma. Ennél szebbet se láttál. Megeheted.

12.

A Sátán keze

Három-négy havonta teszi meg a levél ezt a rohadt hétszáz kilométert, oda-vissza. Nem éppen havonta találkozunk egy és fél vagy két órát az állomáson. Az átszállóra várva. Ha nem késsük le a csatlakozást. A távszerelmeink már kikoptak mellőlünk. Nincs biztosíték csak ígéret és remény. Kinek van ideje erre, még ha türelmes is az a lény. Az idő, az ami velünk kibabráln. A csaj még várna, de ha tolakszik a ránca, vagy az ösztöne tolja, nem marad nyugton, a gyerekkocsi foglya. Ő sem eshet ki a normálisnak tartott időből, nagymama korban nem lehet saját babája, sem önmaga unokája. Az ember sóhajt és befelé vonyít, a család felelősség. Mi minden kellene hozzá? Gondold végig, megtudod. Ingyen ma már semmi sem kerül. Az adakozás pedig ritkuló dolog. Hiába nőszölök egy albérleti ágyra. Nem venyige, homokra. Csata, harc, konokoknak. Méltóbb fizetést és lakást a következő tervben osztanak, a legügyesebb könyöklőknek. Addig maradunk mi magunknak mik, s másnak egy csoda, ezek kik. Bámulnak a népek, hogy ez a két, szürke veréb, csak nem fogja egymás kezét. Valóban nem, csak hagyakoznak, csak magyaráznak, csak túlélni próbálnak.

*

Mondjuk, ezt nem bírjuk ki. Mondom, jól elkerültünk otthonról. Mondod, meg vagyunk átkozva. Mondjuk, a távolság az átok. Mondom, elhívott a vállalás. Mondod nem engednek haza. Mondjuk, kellett nekünk. Mondom, volt aki első hétig se várt, meghagyta az agyagdomboknak a jussukat. Mondod, nem találod a helyed. Mondjuk, mi nem hagyjuk el a kapott helyet semmiért. Mondom, nem az kell semmihez amit tanultam. Mondod, nincs sikered. Mondjuk, csak a rutin becsület, haljon meg a lendület, tanultuk meg eddig. Mondom, engem egészen váratlan fogadtak. Mondod, nincs társad akihez szólhass. Mondjuk, más kenyerét vettük, hogy küldve oda mentünk. Mondom, itt más a szokás, hiányzik a hangulat. Mondod, nincs egy piac, ahol végig sétálhass. Mondjuk, oda a város. Mondom, időbe kerül míg magam elrendezem. Mondod, baj van a mosással. Mondjuk, erre se számítottunk. Mondom, bérelt szobám alig tettem lakhatóvá. Mondod, nem került ember, aki a vezetéked rendbe tegye. Mondjuk, villany sincs a negyedben. Mondom, munka után nincs akivel szólni. Mondod,

hogy egyedül nem jó lenni. Mondjuk, a töprengésbe bele lehet öszülni. Mondom, sokszor sokat érne egy szó. Mondod, hogy az ember szinte a karjába dobja magát, annak aki csak egy keveset is érdeklődik iránta. Mondjuk, ha lenne az embernek egy játékmacija, nem fulladt volna hetvenbe a Marosba. Mondom, az a baj, hogy ráérünk töprengeni. Mondod, hogy az ember megtesz egyet-mást. Mondjuk, nem restelljük sorsüldözött emberek dolgain elmélkedni. Mondom, kiutat kell keresni. Mondod, levettek Szalontán a vonatról. Mondjuk, a megoldás valahol itt lehet. Mondom, nekem kellemetlenkednek. Mondod, nem nagyon bántak jól veled. Mondjuk, ez csak az eleje lehet. Mondom, nem hihetem, hogy ez így maradna végedes végig. Mondod, ha már haza nem mehetsz, otthon magad hol érezheted. Mondjuk, ennyi kérdéssel, bajkereséssel messze nem jutunk. Mondom, mi lenne a választásom. Mondod, kerülne egy nő aki megértene, ha elfogadna a gyermeke. Mondjuk, hát beállt a vonatunk. Mondom, viszontlátásra a jövő hónapban. Mondod, itt leszek. Mondjuk, ne hazudjunk többet, legalább magunknak.

Mondják, két vonat indult a harmadik vágányról, egymásnak háttal, vissza se néztek. Máig is mennek előre. Csak előre.

A menetrend külsőben és néhány percben változik meg. Néha.

13.

Én tudtam a baljóstól

Tudtam, hogy nem lehet. Nem tarthat örökké. Említették mások, érzékeny a hozzá állásotok. Az élet nem fenéig tejfel. Nem csak abból áll, hogy nyald fel. Le kellhet borulni, s imádkozni, nem szégyen. Csak az ítélkezik, aki nem tudja milyen. A Teremtőnek még sereg dolga maradt. A nagy találkozást senki sem hirdette meg. Azt hirdetik, hogy a tág lehetőségek korát éljük. Ne lovald bele magad. Nagyot csalódnál, ha rá jöhetnél. A legsúlyosabb szellemi elszigeteltség a sorsod. S a fejed híján kezded-lábad is elhagy. A szíveim tőlem szerre elmaradoznak. Szégyen és gyalázat, a barátok hullnak, s nem kapjuk a kulcsát. Nem fedi fel senki az okát. A fazék már rég üres. Lerágtak minden csontot. Mégis tapodják egymást a koncert. Utóbb engem se engedtek közel, aki pofázik az olyan ide nem kell. Elkísértelek, messziről, ahogy a bölcsek megmondták, s azóta is rólatok, akik elmentetek, hirdetek példát. A hallgatók, így megálmodnak, s boldogan kelnek fel, hogy nem ők járták meg velem, veled és velünk. Lassan alig maradunk, pedig nem is háborúba pusztultunk. Itt a vége, ez a csapat megszűnt. Aki utolsónak marad tegyen rendet, mossa el az edényeket, szellőztessen és szedje össze a szanaszét csikkeket. Mától minden másképp lesz. Zsebedben a két szem csillapító. A háromhavi beutaló. A klinikai portások ismernek, ha nem jössz, észrevesznek. Ezután minden csak más lehet. S ha újra találkozunk valamelyik idő-tévelygésünk során, jusson eszetekbe. Ez a csapat tenni és alkotni gyűlt össze. Ennyire futotta máig. Csak erről tehetünk. A többit rajtunk kívül végezték. Mik itt voltunk. Volt amit hírünk nélkül fejeztek be. Mi maradt el? Bizonyosan sok minden. Magunk sem tudjuk. Nem is tudhatunk mindent. Még van tenni való... Nem dőlhetek még el. Ki kell tartanunk. Annyi minden van még amire gondoltunk, nekünk majd fontos lesz egyszer. Így hát nem hagyhatjuk. Sem magunk, sem hajlamunk. Szóba se került, hogy egyébként lássak. Nem költözhetek, nem mehetek oda ahol nem várnak, csak ahol jól látnak. Másnak minek fognék? Illendőség dolgában a felelősök nem tágitanak. Nincs újra osztás. Nincs hitel. Azt élvezed amit elértél...

Amit tenned kell, azt elvégezd. Velem ne vitatkozz. Látom, nem akarod, hogy az értelmetlenség kiszolgálójának minősülj. Látom más akarsz lenni. Látod, hogy most csak ezt lehet.

A Teremtő se fejezte még be.

Minden más emlék. Park az állomás előtt. Csomagőrző a lépcső tetején. Buta csaj a jegy-automata előtt. Zsebtolvaj a jegykezelő. Megvásárolható ellenőr a vonaton. Ismét átszállás. Emlék.

Az ET-ket meghívtam rendszeres ebédre. Ott mik ismét együtt lehetünk, ha nem azért siettél, mert épp máshol kellene lenned...

... Személyvonat indul a harmadik vágányról... Én tudtam a baljóstól. Ez csak egy állomás volt. Feltartotta a zöld lámpát. Sípszó, a kerekek gőzfelhőbe bújnak. Neki lódulunk. Csattogva, kopogva. Már nem találjuk egymás kezét. Emlékszem, kezét fogtunk. Nem is látjuk egymást. Emlékszem, neked sas szemed volt, nekem kettő ráadás. Csak emlékszem. Megállt a világ. Pedig utazunk. Az ágy előtt ébredünk. A földben.

Istenem, mik voltunk. S egyedül maradtam.

Mehetünk a másik sötétbe. Ott a mélyén fény van? Hihetetlen. Beh, szép. Engedd a kezem, tapsolnék örömben. Nincs más, csak sötét. A többi álmodtad. Megint csak arra emlékszem, amit annyiszor megálmodtam. Szemgyötrő erős fény árad a lehetetlen sötét mélyéről. S ha megvakított, eltűnik.

Meddig még?

(1966-1986)

A tojás a tyúkkal van

Fekete Tibor emléke

...Tibivel valahogy nagyon különösen, de egyáltalán nem furcsán kezdődött az ismeretségem. Ott álltunk, a kietlen és körülfogott iskolaudvaron, mint a szomorúság angyalai. Vigasztalan azt sem tudtuk, ki hová tartozik. A várószoba hangulat senkinek nem ad jó tanácsot. A lehetetlen tanáccsal pedig nem illik semmit kezdeni. Marad a bámészkodással egybekötött várakozás. Tessék mondani mikor jön a kilencedikesek busza? Persze, hogy az amelyik berepíti az öreg iskola titkos bélésébe. A mi éppen alakuló osztályunkba, sokan jöttek a kilencesből. Ők még el voltak egymással. Nekem is került két-három ismerem-forma. De ettől ott lógott felettünk a tartás, az ismeretlen környék, hely váratlan próbáitól. Aztán csak úgy, egyszerre ott volt előttem. Szögletes mozgású, nagyhúsú gyerek, aki talán nem is tud megállni, ha elindul. Szalmaszín sörte haja, mosolygó szeme, egyenruhája valahogy rádobálva, vagy mintha éppen akkor menekült volna ki valaki cibálatából. Feltűnően világos bőre, sokszor ő sem tudta miért, megpirult. Hát mi együtt fogunk járni-állapította meg. S tényleg sok lendületes vitának, számtalan elhamarkodott ítéletnek jártunk a végére. Nem volt padtársam. De sokat volt feleselő társam. Sok választ leltünk meg együtt létező és feltételes kérdéseinkre. Sokszor elkísértük egymást az éppen esedékes autóbuszunk megállójába. Onnan én a város egyik, ő a másik vége felé vette útját. Egyszer mondta csak neki valaki, hogy talán murkász vagy, amire olyant mondott, hogy attól többet senki nem emlegette Murokfalvát, legalább jelenlétekor. Lakóhelyét nem csak Lukafalvának emlegette. Több helynevet és dülőnevet ismert és az először hallottakat figyelemmel megjegyezte.

*

A néhai énektanárnőnk valószínű nem örül, ha emlegetjük, olyan nótával nem akart énekkaros lenni, hogy a válogatás azonnal vele befejeződött. Sokat keseregtünk azon, hogy a sok szakmai sikertelen pedagógus mind rajtunk a reálosokon akarja behajtani hatalmas fáradozása gyümölcsét. Csakhogy az emberi tűrőképesség sem gumi. Tibi, bizony némelykor megszólalt. Nem is volt ínyére sokaknak. Sokan és sokféleképp nézegették Többben úgy néztek szét körülötte, mint a macskakölyök nézi élete első gomolyját. De jó társ volt, minden ellenvetés elkerülésére. Vele járt egy békés derű, időzített sercintés, sérthetetlen személy polgári fennköltségben, a butaság vagy a maradiság elítélésében. Vele járt egy nem várt pillanatra tartalékolt tétova mosoly. Vele járt az ősi jog a mindenkori szabadsághoz. Ami soha nem fajult szabadosságba. Önképzőköri és egyéb dolgaink többször fel kellett dolgoznunk, ugyanis állandó forrásban tartotta élményeit.

*

Ha tetszett, ha bajod láttad belőle, állást kellett foglalnod. Hát erre valós méreteiben nem akkor jöttem rá, nem is szégyenlem. Sokszor töprengő dolgomban, saját megítélésem kialakításában lényeges hasznát vettem. Valóban nem örvendett nagy népszerűségnek ez a megnyilvánulási mód. Főlegesen, váratlan soha nem telepedett rád. Soha nem maradt többet, mint az esetleges megbeszélés ideje, vagy a visszakérdezés, ma te mivel volnál még elfoglalva. A másikat megismerni, elég nemes cél egy kezdő kilencedikesnek.

Váratlan dolgokkal többször is meglepett. Egyszer ide adott egy verset egyszer, mosolygott hozzá, ne kérdezd ki írta, próbáld inkább érteni.

„Mindig beszél.
Mindig lobog.
Mindig lázas.
Mindig önkívületben van
Az utca fölött, föllengő magasan,
Egész az égből
S hirdet valamit,
Rajongva.
Ha már megszokták és rá se figyelnek,
Ha alszanak is,
Éjjel és nappal,
Úgyhogy egészen lesoványodott,
S áll, mint egy vézna, apostoli szónok
A háztető ormán,
Egyedül,
Birkózva a csönddel és a viharral,
Haszontalanul és egyre fönségesebben,
Lobog,
Beszél.”

Tanuld meg, mintha elő szeretnéd adni.

*

Aztán még jött egy másik vers, mi lesz,
csak nem kezdek rendre, verseket bevágni:

Tanuld meg, mintha elő szeretnéd adni.

Melyik lenne szívednek kedvesebb. Melyik tűnik ígéretesebbnek. Mit gondolsz, szép a dolog aminek az üzenetét olvasod? Nem mondom, épp a kötetlen titokzatosság fogott meg leginkább. Választhatsz, amelyiket megtanulod az neked testre szabottabb. Az ember pedig ismeretlen szerzőtől nem tesz magáévá szövegeket. Így esett, hogy a verseket nem tanultam meg, de kutattam vallatlan és beleizzadva. Ettől a betéve tudatlanság ellenére, a nevük áldását élvezve, rendszerint idézni mertem. Nem betéve, csak úgy lezser kötetlen. Jó érzés volt, megvallom. Vele talán soha fel nem hagyok.

„viszonylag boldog lehetek
hogy törődhetem veletek
mert magammal is így törődöm
viszonylag sokat tehetek
ha fölismerem benneteket
mindazt ami jó rossz a földön
viszonylag csak hasznomra van
ha benneteket nézem magam
megtudni mért s hogyan élek
viszonylag biztos igazam
innen orzom minduntalan
a világ léptéke a lélek
viszonylag jól dolgozhatom
míg példátokból tudhatom
a lélek léptéke a munka
viszonylag ékes szavakon
csak úgy csak így indíthatom
önmagam felétek útra
viszonylag boldog lehetek
s elégedett hogy tehetek
hogy eme gyönyörű kínomnak
élhetek s hogy tiértetek
láthatok én és érthetek
s ti érettem csak így lehet
elejét vennem az iszonyoknak
hogy boldog lehessenek viszonylag”

Tényleg volt valami szellemi és érzelmi közöm ezekhez. Jóval később találkoztam az első verssel és üzenőjével, a jeles költővel. Hát a mi diákorunkban a legkevesebbet tudtuk meg róla. Hány ilyen titokzatos forrás buggyant még a Tibi tarsolyában? Mondd meg, te. Mert a saját dolgaiban ki lehetne érdekesebb?

A versek áldatják neved s szellemed. Sugallsz verseket olvasatra. Olvasol verseket a fülemből, mintha én találtam volna ki. Éppen akkor. Hiszen a második vallomás szerzője önként feladta magát, bevallotta, hogy ő sem szereti a botcsinálta értékelők dolgát, amikor arról morfondíroznak, mire gondolhatott a szegény proletár sorból fel-emelkedett szerző.

Mert divatja volt ekkortájt, hogy az értelmező vélekedése sérthetetlen volt. Szándékkal mondtam, nem szent. Mint ahogy ma sem szent. Jaj, neked kóbor tollnok, ha egyszer az aktivisták kikezdtek. Soha sem fogadnak s nem hisznek neked a nagy könyvtárakat máig, loholó lélegzettel és hálás odaadással őrző pribékek⁷.

Érettségi után, mindenki a dolga után látott. Alig találkoztunk.

Aztán szembe öklelt a hír. Tibi elment. Csak ennyit lehetett hallani. És sírt, akinek könnye került. Senki nem mesélte el, miként és hogyan ment el. Felhagyott a terhes földi dolgokkal. Valószínű felfelé ment, ahol a tudók mondják, hogy a Teremtő hűséges munkatársakat verbuvál mintául a többekből. Nekem alapos megérzéseim utalnak arra, hogy akit a földi rohanásban nem vettek számba, az csak arra edzhetett, hogy egy újabb lélek, újabb emberi tartásában részt vegyen. Ebben a törekvésben nincs lefelé út. Legfennebb már épp itt él velünk, valakivel együtt, csak nem ismerjük a szimbiótáját. Ő aki köszön nekünk, talán ő sem tudja, honnan ismerne. Mert itt vagy velünk, ehhez nem fér kétség.

Ha netán erőszak végzett volna vele, hát az is kiderül egyszer.

Vagy éppen fenn van. A mennyekben, egyengeti és szervezi az emberek közti értetlenség bámulatát és a természetes megértést. Mert ehhez fel kell néznem rád és rátok.

Igaz, ott vagy? Mert máshol minek lennél? Vagytok-lennétek.

Megtanultam, nem feledem, még a papírom is sokáig megvolt. Ha nem találod ki, miért írtam az egészet, semmi baj. Ezt most elnéző mosolynak tartsam. Vagy görcsöt kaptál a hosszas hallgatástól?

(1975-1979)

⁷ Tibi erőteljesen vágott bele minden kezdeményezésbe